
This is a reproduction of a library book that was digitized by Google as part of an ongoing effort to preserve the information in books and make it universally accessible.

Google™ books

<http://books.google.com>

April 1844

Bill
Amesbury
1883

28

K 791

ing 2. The middle term is of predicate of both
the premises;
and here if major must be universal & one of if
premises together with if conclusion must be
negative.
ing 3. The middle term is of subject of both the
premises,
and here if minor must be affirmative & if con-
clusion always particular

Particular propositions are contained in universal

but otherwise vice versa —

In universal propositions, if subject is universal:

In particular, particular —

In affirmatives, if predicate has no greater extension than if subject,

In negative, it is universal —

The middle term must not be taken twice particularly; but once at least universally.

The terms in if conclusion must never be taken more universally than they are in if premises.

A negative conclusion cannot be proved by two affirmative premises.

If one of if premises be negative, if conclusion must be negative.

If either of if premises be negative, if conclusion must be particular,

or if conclusion always follows if weaker part of if premises —

From two negative premises nothing can be concluded.

From two particular premises nothing can be concluded —

As to the figures;

In the first, the middle term is if subject of the major proposition & predicate of if minor.

And in this if major proposition must also be universal, & if minor affirmative.

ARISTOTELES.

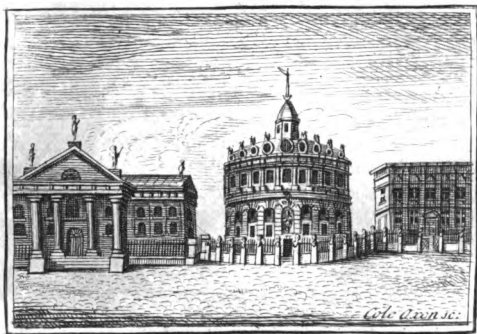
Apud Fulvium Ursinum in Marmore.

ARTIS LOGICÆ COMPENDIUM.

ET THEATRO SHELDONIANO,
An. Dom. MDCCL.
Impensis J. FLETCHER, Bibliop.

70. c. 2.

Imprimatur,

GUIL. DELAUNE.

Vice-Can. OXON.

Dec. 1. 1703.

PRÆFATIO.

§.1. **D**AMUS Tibi, Lector benevole;
Artis Logicæ Compendium; quod
ut in lucem publicam prodiret,
quotidiano pene amicorum meo-
rum convitio flagitatum est: quippe annis
abhinc compluribus in gratiam desideratissimi
juvenis *F. C. Howard*, discipuli olim mei, in-
choatum, illoque migrante, tertio in capite est
abruptum: & fuisset (quod fortasse merebatur)
æterna nocte damnatum, nisi boni quidam
juvenes, & nimium amantes mei, exscriptu
dignum judicassent; quorum ut labori parce-
retur, pauca pro eorum numero exemplaria,
nec aliis destinata, sunt impressa. Sed cum
horum voluntati eatenus essem obsecutus, tam
propensam erga me benevolentiam ampliore
quadam gratia demereri, haud absurdum cen-
sui: præsertim, cum id sibi gratum fore indi-
casset, magnum *Ædis nostræ* ornamentum,
Carolus Boyle; cujus singulari bonarum litera-
rum studio prodesse, magnopere quidem volui,
deesse certe non debui. Itaque relictum opus
ad incudem denuo revocavi; & suscepti olim
oneris quod supererat absolvi. Utilissimum
autem arbitratus sum, pauca quædam, de *Antique
Logicæ historia*, hunc in modum præfari.

§.2. **Q**Uæ vocatur hodie *Philosophia*, dicta
olim *Sapientia* est; eamque professi,
a fastuoso

P R Æ F A T I O.

fastuoso nomine σοφολ. In his, circa *Cyri* initia, Græci septem, præter cæteros, communi Antiquorum consensu, *Sapientes* habiti sunt, & nominati. Quorum antiquissimus, & princeps *Thales*, Mileti natus est Ol. 35^a; mortuus 51^a; anno primo; quo & *Cræsus* dicitur flumen Halym illius opera trajecisse.

Thauletem senem, Mileti convenisse dicitur *Pythagoras*: magnus vir, magnoque Providentiæ dono genitus, in quo totas vires suas Natura experiretur. Cujus de patria, nihil certi; præceptore usum *Pherocyde*, satis constat. Hic, cum universum pene orbem discendi studio peragrasset, in Italiam venit regnante *Superbo*; & *Crotone* Scholam aperuit: σοφῶν primus qui se φιλόσοφον appellari maluit; tanta verecundiæ autoritate, ut deinceps cæteri idem nomen usurpantes, sapientiam sequi præ se ferrent, consecutos esse non jactarent.

A *Thaulete* & *Pythagora* institutæ sunt Philosophorum *Sectæ Capitales* duæ. Nam *Ionicam* *Thales Ion* instituit; *Italicam*, qui in Italia docuit, *Pythagoras*. Hæc *Ionica* paulo erat recentior, & multo minus diuturna, interiit enim circa tempus *Aristotelis*; saltem si illius auditori credamus *Aristoxeno*, qui apud *Laertium*, *Pythagoreorum* ultimos se vidisse testatur. Successorem habuit *Pythagoras Telaugem* filium; quem audivit notus ille *Empedocles*, *Rhetoricæ Artis* inventor. Hujus condiscipulo *Xenophani* successit *Parmenides*; illi, *Zeno Eleates*: qui cum ratione & via differere primus instituerit, autorem eum *Artis Dialecticæ* statuimus, *Aristotelem* secuti.

§. 3. Quam

P R Æ F A T I O.

§. 3. **Q**Uam invenit artem, tribus partibus constabat: prima, de *Consequentis*; secunda, de *Colloquio*; tertia, de *Contentione*. De priori, obscura quædam extant, apud *Platonem* in *Parmenide*, ex ipso ut videtur *Zenonis* libro descripta; quorum mentem quando *Socrates* se negat intelligere, ego libenter ignoro; nec, si possem divinare, operæ pretium puto: sufficere arbitror, quod hæc novæ artis pars, vivente etiam *Zenone*, inutilis quædam & importuna garrulitas habita est, & nominata; post *Zenonem* vero, a nemine, quod sciamus, exculta.

Pars altera de *Colloquiis*, sive *Dialogis*, adeo avidè ab omnibus est arrepta, ut antiquum, & ad illa usque tempora receptum, tradendæ *carminè* Philosophiæ morem deseruerint. Colloquendi autem ea erat ratio, ut qui vellet aliquid probare, non (quod nos facimus) Syllogismos totos proponeret, verum alteram solummodo præmissam: quippe, arbitrato suo colloquentem secum interrogabat; & accepto ad singulas quæstiones responso, per concessa perveniebat ad propositum. Quæ quidem differendi ratio cum a plerisque pene sola probaretur, factum inde est *Argumentationi* nomen *ἐρώτησις*; quique *Argumentum* proponeret *ἐρωτήσας λόγῳ* dicebatur; & *συμπερωτήσας* πρὸς idem prorsus valebat quod nobis hodie *disputare*. Plura dicere nihil attinet, quando extant *Platonis* Dialogi, quosque, illum imitatus, *Cicero* tanta arte contexuit, ut non desideremus præcepta, quæ de hac re *Zeno* conscripsit.

Pars tertia, quæ & *Ars ἐπιστημὴ* dicta est, ad li-
tem tota erat comparata; ejusque scopus, non
tam

P R Æ F A T I O.

tam adversarium convincere, quam impedire :
proposita scilicet interrogatione, ad quam ef-
set difficile sine incommodo respondere ; ut
qui temere respondisset, sua se concessione tan-
quam laqueo sentiret implicitum. Respondenti
igitur summa cautione opus erat, ut paratas sibi
insidias præsentire posset & effugere : unde te-
nui hac velitatione, qua nihil videtur otiosius,
magnum tamen ingenii acumen cum ostendi,
tum etiam comparari posse *Zeno* censebat.

§. 4. **Z***Enonem* quadragenarium, cum ad-
esset una *Parmenides* annos quinque
& sexaginta natus, juvenem admodum *Socra-
tem* convenisse, tradit *Plato*. Erat autem *Socra-
tes* ex Ionica secta, *Archelai* Physici discipulus,
Sectæ suæ magister post *Thaletem* quintus : Sub
finem Ol. 77^æ natus ; sub initium 95^æ mortuus.
Relicto Physicæ studio, cui propemodum soli
decessores ejus incubuerant, Ethicam præser-
tim excoluit : nam in cæteris artibus & scien-
tiis ita est versatus, ut hanc non ante præpo-
neret quam illis esset imbutissimus ; adeo ut
Rhetoricam oppugnans, causam vicerit elo-
quentia. Omnium doctissimus, nihil scripsit :
Philosophiæ parens, nusquam scholam ape-
ruit : nihil se scire nisi id ipsum dixit ; quem
sapientissimum omnium *Apollo* judicavit, spe-
ctata quantum nusquam alias Oraculi fide.

Ex illius consuetudine mirum quot prodie-
rint Philosophi, quamque præter cæteros illu-
stres : magna encomio materia, si id sineret in-
stitutum ratio : nunc tribus contenti sumus, secta-
rum trium conditoribus, *Platone*, *Antisthene*,
Euclide. *Plato*

P R Æ F A T I O.

Plato Athenis, non sine miraculo, si *Laertium* audimus, natus est, Ol. 88^a. Vir (si virum appellare fas est) omni Philosophiæ, Mathe-
seôs, Eloquentiæ, Virtutis laude cumulatus. Scholam habuit Athenis in suburbano *Academiam*; fuerat enim Herois *Academi*, vel (ut alii) *Ecademi*, unde *Ecademia* primo dicta est. Sectam instituit *Academicam*. *Aristotele* discipulo clarior, quam Ille *Alexandro*. Anno uno & octogesimo scribens mortuus est.

Partem Logicæ nuper inventæ secundam præter cæteras excoluit; conscriptis tanta arte dialogis, quanta sese explicare potuit consummata scientia, cum divina quadam dicendi facultate conjuncta. Quod si pauca excipias præcepta quæ dialogis obiter intexuit, ad instaurandam *Artem Logicæ* nihil amplius contulisse videtur. Ne voluisse quidem verisimile est, si recte *Cicero*, factam esse ab aliquis differendi artem quam *Socrates* minime probabat. Fuere tamen qui universam qua nos utimur Logicam, perspectam Illi esse contenderent; quia nempe sic disputat, ut quæ affert argumenta in omne genus Syllogismos converti possint: quasi id non sit in communi etiam sermone necessarium, siquis velit cohærenter loqui.

§. 5. **E** *Uclides* Megarensis (alius a Megarensi illo Geometriæ Magistro) sectam instituit quæ initio *Megarica*, post, a Dialecticæ studio, dicta est *Dialectica*. Tantus in eo Philosophiæ amor, ut cum vitæ discrimine *Socratem* quotidie conveniret: erat enim Megarensibus illo tempore capitale si Athenis de-

3

pre-

P R Æ F A T I O.

prehenderentur. Itaque noctu, obvelato capite, amictu muliebri, per viginti & amplius milliaria, & pedibus, & tamen venit.

Placuit Illi præter cæteras, pars tertia Logicæ *Zenonis*; ut Illi multa tribuenda sint quibus Stoici deinceps claruere: puta *Mentiens*, *Obvelatus*, *Acervalis*, *Cornutus* &c. Sophismatum formulæ quæ veteribus multum facecebant negotii; quanquam *Achillem*, & fortasse plures, ipse *Zeno* invenit. Horum exempla, & quam inepta sint, vide libro hujus Compendii secundo, capite secundo.

§.6. **P**Roportas Urbis in Gymnasio Cynosarge scholam habuit *Antisthenes Cynicorum* pater; de quo præclarum extat *Xenophontis* in Symposio testimonium. Successorem habuit *Diogenem Canem*; hic *Cratetem* Thebanum, abjectis in mare opibus illustrem; cujus discipulus *Zeno Cittiensis Stoicorum* sectam condidit. Nam cum doceret in τῇ πᾶσι quadam, nempe Pisianaactea, inde sectæ nomen. Clarus Ol. 120, cum durasset annos exinde 40, senex admodum decessit.

Fertur *Antisthenes* librum unum scripsisse καὶ τὸ ἀγρίμαχον: successores ejus ejusdem argumenti infinita pene volumina, quæ magno rei literariæ bono periere. Sed hoc recte Stoici, quod Rhetoricam statuerent partem esse Dialecticæ; quas pariter differre *Zeno* censuit atque contracta manus ab expansa. De Rhetorica itaque scripsere, *Cicerone* iudice, satis infeliciter: De Logica nihilo melius. Dandum tamen est illorum celebritati ut quid profecerint videamus.

Or-

P R Æ F A T I O.

Ordiantur a *Voce*; cujus gratia, ipsa Grammaticæ elementa repetunt & vexant; Quot sint *Literæ*, Quid sit *Nomen*, intellige proprium; Quid *Appellatio*, h. e. nomen appellativum; Quid *Verbum*; Quid *Conjunctio*; Quid *Articulus*; quinque partes orationis, exquisite docent: Quid sit porro *Dialectus*; Quæ orationis *Virtutes*; Quæ contra *Vitia*; Quid denique *Poëma*; aliaque ejus generis infinita: Tum de *Definitione*, *Divisione*, *Genere*, *Specie*, *Ambiguis*, magna moliuntur.

Posthæc de *Rebus significatis*, quas in animo esse docent, multiplici sensuum ministerio impressas. Quæ in τῆς ἡμετέρας Intellectu scilicet sit impressio, φαντασίαν dici volunt; (nam *phantasmata* non vocant præter ea quæ furentibus videntur, aut somniantibus) atque hanc, si clara & distincta sit, *comprehensivam κατανόησιν* appellant; & normam veritatis esse statuunt, utpote imaginem rei veræ riteque perceptæ.

Hanc, cum effertur five verbo, five oratione, λεγόμενον dictum appellant. Unde dictum aliud *imperfectum*, quem nos *Terminum simplicem* diceremus: & *perfecti* species duæ, *Axioma* & *Syllogismus*. *Axioma* est, quod nobis *Propositio*; eodemque fere quo apud nos modo definitur & dividitur: *Syllogismus*, præter *Hypotheticum*, non videntur agnovisse. Quo deterius factum est, quod cum hæc non initio docerent, sed post inventam & perfectam ab *Aristotele* Artem Logicam, ab eo tamen merito repudiata retinerent, quasi repertis frugibus, glande vescerentur.

P R Æ F A T I O.

Sed illud pessimum, quod Sophismatis supra modum indulgerent, nugisque illis nugacissimis pene toti incumberent; quodque nec vere negare, nec sine magno humanæ mentis opprobrio confiteri possumus. Sectæ propemodum omnes in eandem insaniam sunt prolapsæ: unde nova quædam *Sophistarum* hæresis est exorta, qua nec importunior ulla, nec (quod pudet dicere) numerosior.

§.7. **N**atus est Stagyræ *Aristoteles* Macedoniæ oppido, Ol. 99^a; anno primo; quo & Romæ *M. Manlius Capitolinus* e Tarpeia rupe dejectus est. Statura erat mediocri, voce balba, parvis oculis, cruribus exilibus, ingenio supra humanam sortem admirabili; sed præcone alio non indiget quem & Ns. *Plato* appellavit. Pretiosa veste (Curix ut videtur obsecutus) annulisque utebatur; seque tondibat, contra quam solerent Philosophi.

Athenas venit anno ætatis suæ 18°, seque in *Platonis* disciplinam tradidit, quem viginti annis audivit. Hoc defuncto, ad *Hermiam* Atarnensium Tyrannum commigravit; ejusque filiam in matrimonium duxit. Hoc itidem mortuo, post biennium, Mitylenen concessit; & rursus post biennium ad *Philippum Macedonem* venit; filiumque ejus *Alexandrum* per octennium instituit. Post *Philippi* mortem Athenas rediit, & in *Lycei Peripato* Scholam aperuit; quam cum 13 annis tenuisset Eubœæ *Chalcidem* profectus, anno tertio Ol. 114. ætatis suæ climacterico, morbo decessit. Sunt qui eodem anno *Demosthenem* quoque mortuum volunt.

A Pla-

P R Æ F A T I O.

A Platone descivisse *Aristotelem*, Sectamque propriam condidisse, notum est : quæ exinde *Peripatetica* vocabatur ; quod & Ipse, & ipsius exemplo, successores ejus deambulantes disputarent. Dum in Asia maneret, cum erudito quodam Judæo versatum, ab illo multa hausisse, idque se (si bene memini) audiente confesum, discipulus ejus insignis *Clearchus* prodidit. Hinc tanta illius Philosophiæ cum sacris literis consensio.

Sed ut cætera mittamus quæ non sunt hujus instituti, “ Primus mortalium *Aristoteles* certum Logicæ *finem* constituit ; *præcepta* in ordinem redegit ; singulari artificio *integræ artis methodum* contexuit ; uno verbo, quam invenit Logicam, tam feliciter perfecit, ut in hunc usque diem, per annos circiter bis mille, perpetuis clarissimorum virorum studiis ex-culta, nihil prorsus acceperit incrementi.

§.8. **S**Uccessorem *Tyrtamum* designavit *Aristoteles*, quem a divina illa qua pollebat eloquentia, *Theophrastum* nominavit. Post hunc alii, quorum nomina recensere nihil attinet, longo ordine subsecuti. Undecimus ab ipso *Aristotele Andronicus Rhodius* Magistri sui opera, in eum quo habentur ordinem digessit : eodem fere tempore quo Athenis *Cratippum* Ciceronis Filius audivit. Circa annum Christi 140 Interpretum princeps *Galenus* floruit, Εξηγητής sive *Expositor* κατ' ἐξοχὴν dictus. A. D. 325. Claruit *Porphyrus*, cujus superest, præter alia nonnulla, Εἰσαγωγὴ ad Categorias, quæ plerumque *Aristotelis* operibus præfigi solet.

An.

P R Æ F A T I O.

An. Dom. 525. occisus est *Boetius*; qui primus *Aristotelis* Logicam latine convertit.

Post aliquot annos, ingruentibus Barbaris, literatura pene omnis est oppressa: ut nihil mirere, si in tantis Reipublicæ fluctibus, rari admodum Philosophi, velut in gurgite vastos nantes apparuerint. In his fuere, sub annum Christi 800, *Foannes Damascenus*; sub 1000, *Eustathius & Eustratius*; sub 1100, *Michael Ephesius*, & *Michael Psellus*; sub 1200, *Georgius Pachymerius*: singuli suo tempore, commentariis, cum in alia *Aristotelis* opera, tum in *Organum* (hoc est Logicam) præsertim editis, illustres.

§.9. **P**ER eadem fere tempora claruere *Arabes*, qui, Græcorum scriptis in sermonem patrium conversis, totam pene Philosophiam ab interitu vindicabant. Horum princeps, si ipsos audimus Arabes, *Alfarabius*; nobis autem notiores *Avicenna* atque *Averroës*; Hic præsertim, qui *Aristotelis* opera egregie præter cæteros illustrando, *Commentatoris* nomen fecit suum. Dictu autem incredibile est, quam sit apta ad tradendam Philosophiam lingua Arabum; in qua, quæ latine dicere (sine summa saltem barbarie) non possumus, non accurate solum eloqui, verum etiam eleganter licet. Horum beneficio, cum Hispania *Mauri* potirentur, *Aristoteles Arabs* eodem commigravit: cumque, ex arabico latine versus, Occidenti innotescere cœpisset, tantæ omnibus admirationi fuit, ut post aliquot annos, auctoritate publica cautum esset, nequis *Aristoteli* contradiceret.

Hinc

P R Æ F A T I O.

Hinc omne deinceps studium explicandò *Aristoteli* insumtum est; in hoc, Schola omnis verlabatur, huic qui incumberent, dicti sunt *Scholastici*; quorum historiam, non meis, sed *Sanderfoni* verbis accipe.

§. 10. **I**Nsecutum est (inquit) brevi, *Seculum Scholasticum*, in quo Logica & Philosophia Peripatetica a plurimis fuit illustrata; stylo quidem ineleganti, nec elaborato, sed quem abunde compensavit admirabilis judicii profunditas, & in rebus perscrutandis omnino felix subtilitas. Post *Alexandrum ab Ales* Anglum, (qui Pater Scholasticorum habetur) Logicalia scripserunt *Albertus Magnus*, *Thomas Scotus*, *Burleus*, *Occam* &c. Qui hos secuti, in varias postea Sectas sunt divisi: dum alii *Scotistæ*, alii *Thomistæ*, *Nominales* alii, alii *Reales* dici voluerunt. Sed Scholasticis, illis præsertim vetustioribus (degeneres enim illi qui in *Summulis* & *Sophistria* omne ævum ineptierunt, indigni sunt qui locum inter Logicos fortiantur) tantum debet Logica, quantum fere aliis hominibus nullis. Sane illud optandum fuisset, ut non heterogenea sæpius infarsissent; & Quæstiones Theologicas, Physicas, Metaphysicas in Logica determinandas proposuissent.

Scholasticorum plerisque, qui reconditoris subtilitatis aut judicii habebantur, cognomina quædam indita sunt a discipulis suis: quæ quoniam celebria sunt in scholis, facturi videbamus rem non ingratam si hic attexeremus; etsi non sint omnes Logici.

i *Alexander*

P R Æ F A T I O.

1	<i>Alexander ab Ales</i>	1	<i>Irrefragabilis.</i>	ob. 1245.
2	<i>S. Thomas Aquinas</i>	2	<i>Angelicus.</i>	ob. 1274.
3	<i>Johan. Duns Scotus</i>	3	<i>Subtilis.</i>	ob. 1308.
4	<i>S. Bonaventura</i>	4	<i>Seraphicus.</i>	ob. 1274.
5	<i>Henr. de Gandavo</i>	5	<i>Solennis.</i>	ob. 1293.
6	<i>Gualternus Burlaus</i>	6	<i>Planus.</i>	ob. 1337.
7	<i>Gulielmus Occam</i>	7	<i>Invincibilis.</i>	ob. 1347.
8	<i>Ægidius Romanus</i>	8	<i>Fundatissimus.</i>	ob. 1316.
9	<i>Tho. Bradwardinus</i>	9	<i>Profundus.</i>	ob. 1349.
10	<i>Joannes de Bacone</i>	10	<i>Resolutus.</i>	ob. 1346.
11	<i>Francisc. Mayronis</i>	11	<i>Illuminatus.</i>	fl. 1320.
12	<i>Adamus de Marisco</i>	12	<i>Illustris.</i>	fl. 1260.
13	<i>Petrus Aureoli.</i>	13	<i>Facundus.</i>	fl. 1317.
14	<i>Joannes Bassolis</i>	14	<i>Ornatissimus.</i>	fl. 1466.
15	<i>Alexander Saxo</i>	15	<i>Illibatus.</i>	----
16	<i>Gerardus Odonis</i>	16	<i>Moralis</i>	fl. 1330.
17	<i>Antonius Siretus</i>	17	<i>Formalissimum.</i>	ed. 1541.
18	<i>Petrus Lombardus</i>	18	<i>Sententiarum.</i>	ob. 1164.
19	<i>Petrus Comestor</i>	19	<i>Historiarum.</i>	ob. 1179.
20	<i>Petrus Hispanus</i>	20	<i>Summularum.</i>	fl. 1290.
21	<i>Averroës</i>	21	<i>Commentator.</i>	fl. 1150.
22	<i>Petrus de Abano</i>	22	<i>Conciliator.</i>	ob. 1316.
23	<i>Swicetus</i>	23	<i>Calculator.</i>	fl. 1350.

Doflor

Magifter

§.II. **C**Apta tandem a Turcis Constantino-
poli die Maii 29. A.D. 1453, migran-
tes incolæ quas habebant Græcorum veterum
reliquias, secum in Occidentem transtulere.
Ex illo itaque tempore, incredibili literarum
bono, *Platonem*, *Aristotelem*, cæterosque non
alieno Interpretum sermone balbos, sed suis
verbis quasi nobiscum colloquentes, audimus.

Haftenus de Historia Logica. Nunc ad Ar-
tem ipsam veniamus, ex mente *Aristotelis* tra-
dendam.

ARTIS

ARTIS LOGICÆ

COMPENDIUM.

ARTEM Logicam duobus Libris ita scribere institui, ut, quæ in ea scitu sunt necessaria, brevi & perspicuo opere complectar. Quare, sequar licet Aristotelem, eandem quam Scholastici solent viam non insisto; sed quibusdam prætermisissis, ita explico cætera, ut cum præceptis una eorum quoque ratio demonstretur: eaque utor Methodo quæ mihi videtur commodissima ut totius Logicæ scopus, quoque ad eum modo partes singulæ colliment, a juvenibus facile percipiatur.

LIB. I. CAP. I.

De Terminis Simplicibus.

§. I. **M**ENTIS operationes in universum tres sunt. 1. *Simplex Apprehensio.* 2. *Judicium.* 3. *Discursus.*

1. Sim-

1. *Simplex Apprehensio* est nudus rei conceptus intellectivus, similis quodammodo perceptioni sensitivæ; sicut enim *Imago* rei est in oculo, ita *Idea* in animo: estque *Incomplexa* vel *Complexa*.

Apprehensio simplex Incomplexa, est unius objecti, ut *calami*, vel etiam plurium, confuse; ut *calami, manus, &c.* *Complexa* plurium, sed cum ordine quodam & respectu; ut *calami in manu*.

2. *Judicium* est, quo mens non solum percipit duo objecta, sed, quasi pro tribunali sedens, expresse apud se pronuntiat, illa inter se convenire aut dissidere.

Est enim *Judicium* aliud *Affirmativum*, quod vocatur etiam *Compositio*; aliud *Negativum*, quod & *Divisio*.

Porro, tam particula *Est*, quæ affirmando convenientiam exprimit, quam *Non-Est*, quæ negando Dissidium, appellatur *Copula*: (sicut & Grammatica *Conjunctiones Disjunctivas* habet;) atque hanc sub determinatione cognoscendo differt *Judicium* ab *Apprehensione complexa*.

3. *Discursus* est motus sive progressus mentis ab uno *Judicio* ad aliud; quod & *Ratiocinium* dicitur; & significatur *Copula Illativa*, qualis est *Ergo* aut alia similis.

v. g.

v. g. *Qui est extra fortuna potestatem est beatus. Sapiens est extra fortuna potestatem Ergo Sapiens est beatus.*

Singulis operationibus sui accidunt defectus. Apprehensioni, *Indistinctio*; Judicio, *Falsitas*; Discursui, *Mendosa Collectio*. Quæ cum Sapientes animadvertent, & opportuna illis remedia excogitassent, præcepta sua in unum compegere; eorumque Scientiam dixere *Logicam*, sive *Artem Rationis*.

Est igitur *Logica*, Ars instrumentalis dirigens mentem in cognitione rerum: ejusque partes tres sunt, pro operationibus mentis quas dirigit. 1. *De Simplici Apprehensione*. 2. *De Judicio*. 3. *De Discursu*.

§. 2. **Q**UONIAM vero, inter docendum & disputandum, neque res aliqua, neque conceptus cui subjacet commode in medium afferri potest; necesse est vicaria utriusque signa substituere, quorum usum idoneum docendo, *Logica* mentem una ad bene operandum instruit.

Hujusmodi signa apud homines recepta, sunt *Voces*: Nam *Vox* est signum rei vel conceptus ex instituto vicarium: & in

A 2

signi-

significando, primo quidem *declarat* conceptum, deinde *supponit* pro re. Dico autem *ex instituto*, quia soni inarticulati, vocesque quas Natura sponte suggerit, extra artem censentur.

Jam, quæ simplicem Apprehensionem exprimit, *Vox Simplex* est; quæ Judicium, *Complexa*; quæ Discursum, *Decomplexa*. Nam argumentum omne resolvitur in tres *Propositiones*, sive sententias, & propositio omnis complectitur voces, non semper numero, sed sensu semper tres; 1. *Subjectum*, sive de quo aliud dicitur. 2. *Prædicatum*, sive id quod dicitur. 3. *Copulam*, quæ utrisque media intercedit. Nam Subjectum & Prædicatum, quoad sensum semper extrema sunt, & vocantur ideo *Termini Propositionis*.

Atque hinc adeo vulgo dicitur Pars prima Logicæ versari circa *Terminos simplices*, i. e. voces simplices, Apprehensionem simplicem exprimentes: secunda circa *Propositionem*, sive Vocem complexam, quæ Judicium exprimit: tertia vero circa *Syllogismum*, sive Vocem decomplexam, quæ Argumentatio sive Discursus exprimitur.

§. 3. Prima

§. 3. **P**RIMA igitur pars Logicæ, versatur circa *Terminos Simples*; i. e. ejusmodi voces, quæ solitariae in propositione prædicari vel subjici possunt; & vocantur ideo *Categorematica*, ut *homo*, *lapis*. Quædam etiam Vocabula sunt tantum *Syncategoremata*, sive compartes Subjecti aut Prædicati, ut *omnis*, *nullus*; Quædam etiam mixta, ut *semper*, i. e. omni tempore; *Nemo*, i. e. nullus homo; *Carrit*, i. e. est currens; quo etiam modo verbum omne Grammaticum resolveri potest.

Verbum igitur *Logicum*, (nempe *parum*) præter Copulam nullum est: cætera ex participio & copula coalescunt.

Nomen Logicum est *Terminus simplex* sine tempore significativus. Nam ex antedictis, *Terminus simplex* idem valet atque *Vox articulata* & recta, & ex instituto significans: siquidem exclusæ sunt voces inarticulatae, quasque natura sponte suggerit; voces autem obliquæ sunt *Syncategoremata*.

Multæ sunt *Nominis Divisiones*; quarum tres sufficiunt hujus loci instituto; sed ob multiplicem earum usum, quinque alias adjungam.

I. *Nomen singulare* est, quod rem unam

A 3 &

& solam significat, ut *Socrates* : *Commune* quod plura, & eorum singula significare potest, ut *homo*.

2. "*Transcendens*, quod solis omnibusque veris Entibus convenit, ut *ens*, *res*, *aliquid*, *unum*, *verum*, *bonum* : *Supertranscendens*, quod omnibus etiam fictis, ut *imaginabile*, *cogitabile* : *Non-transcendens* omne aliud nomen.

3. "*Finitum* est, cui abest particula *non* : *Infinitum*, cui præfigitur, ut *non homo*, i. e. omnia præter hominem : unde particula *non*, dicitur *infnitans*.

4. "*Positivum* est, quod significat rem quasi præsentem : *Privativum*, quod dicit absentiam rei a subiecto capaci : *Negativum*, quod ab incapaci. Sic *homo* est *vox positiva* ; *videns* dicitur de homine *positive* ; *cæcus* de homine *privative* ; *cæcus*, seu potius *non videns*, de lapide *negative*.

5. *Univocum* est, cujus una significatio æque convenit multis, ut *homo* : *Æquivocum*, cujus diversæ, ut *Gallus* : *Analogum*, cujus una inæqualiter, ut *pes* ; Vox ipsa dicitur *Univocum Univocans* : res significata *Univocum Univocatum*, & sic de cæteris.

6. "*Absolutum* est, cujus tota significatio spectat

prout fore sunt metaphorica, aliæ figuratæ vocum
licationes Wal.

“ spectat rem per se sumptam, ut *Justitia*:
 “ *Connotativum*, quod eandem quasi alteri
 “ nexam, ut *Justus*. *Concretum*, quod rem
 “ quasi sua natura liberam, sed jam im-
 “ plicitam subjecto, ut *Justus*: *Abstractum*,
 “ quod rem quasi sua natura nexam, sed
 “ jam subjecto exemptam, ut *Justitia*. De-
 “ nique, si *Concretum* sola terminatione
 “ diversum sit ab *Abstracto*, ut *justus a ju-*
 “ *stitia*, hoc *Denominans* dicitur, illud *De-*
 “ *nominativum*, Subjectum vero *Denomi-*
 “ *natum*.

“ *Denominativis* accensentur aliquando
 “ *Derivativa* illa, quæ vel solam nomi-
 “ nis Analogiam, vel solam rei vim, e.g. *vi-*
 “ non utramque retinent, ut *Studiosus & probu-*
 “ *studii & virtutis*. Sed ista verius *Con-* non vi
 “ *jugata* sunt. osub.

“ *Connotativum* quoque dicitur de no-
 “ minibus quorum conceptus se mu-
 “ tuo ingrediuntur, ut *Pater & Filius*:
 “ nam & illa opponuntur absolutis;
 “ sed vocantur proprio nomine *Rela-*
 “ *tiva*.

7. “ *Convenientia* sunt quæ possunt de
 “ eodem simul dici, ut *doctus & pius*:
 “ *Repugnantia*, sive *Opposita*, quæ non
 “ possunt, ut *album & nigrum*.

“Oppositio *incomplexa*, sive terminorum
 “simplicium est omnino quadruplex:
 “1. *Relativa* inter terminos relativos,
 “ut Patrem & Filium. 2. *Contraria*
 “inter *contrarios*, i. e. absolutos se mu-
 “tuo pellentes ex subiecto alterutrius
 “capaci, ut album & nigrum. 3. *Pri-*
 “*vativa* inter privativum & positivum,
 “ut videntem & cæcum. 4. *Contra-*
 “*dictoria* inter positivum & negativum,
 “intellige finitum & infinitum, ut ho-
 “minem & non-hominem. Hæc est
 “oppositionum maxima, quia nullum
 “admittit medium; neque *Participa-*
 “*tionis*, quale est fuscum respectu albi
 “& nigri; neque *Abnegationis*, quale
 “est lapis inter videntem & cæcum.
 “*Relativa* contra, omnium minima;
 “nam *Relata* non sunt opposita nisi
 “ad idem sumantur.

8. Nomen *Prima Intentionis*, est Vox in
 communi usu posita. *Secunda*, Vox artis,
 quam ex communi sermone sumptam, Phi-
 losophia recudit denuo & moderatur.

§. 4. **V**OX Singularis dicitur alio nomi-
 ne *Individuum*, ejusque significa-
 tum *Unum numero*: neque enim singulare
 est

est quicquid Unum dici potest; sed multa quæ sunt invicem similia, eatenus Unum consentur. Vocantur enim uno eodemque nomine; . quod ipsa Vocis definitio non patitur, nisi in illis reipsa sit, vel saltem concipi possit, una aliqua eademque Natura quæ huic nomini respondeat.

Talem reperit intellectus, dum plura contemplando *abstrahit* ab eorum differentiis; i. e. spectat in rebus ea tantum quæ conveniunt, neglectis omnibus quibus dissident; adeoque fundamentum omne discriminis, præter numerum, eximit. Quare naturam sic abstractam, cum sit omni singulorum differentiæ superstes, concipi par est non ut in singulis diversam, sed ut in omnibus eandem; adeoque *Universale* quiddam sive *Ens unum in multis*: ejusque signum idoneum erit, Nomen *commune*, *Univocum*, *Secunda intentionis*, uno verbo, *Prædicabile*, sive Vox apta prædicari, i. e. Univoco dici de multis.

§. 5. **P**Rædicabilium capita constitui & definiri possunt ad hunc modum. Quicquid in multis reperiri potest, vel est tota eorum essentia, vel ejus pars, vel cum essentia conjunctum. Quare Universalia
vel

vel (quod eodem redit) Prædicabilia sunt quinque, & non plura; videlicet, *Genus*, *Species*, *Differentia*, *Proprium*, *Accidens*.

Nam 1. *Genus*, est quod prædicatur de pluribus ut eorum essentiæ *pars materialis* sive communis; ut *animal*. 2. *Differentia*, quæ ut essentiæ *pars formalis* sive descriptiva; ut *rationale*. 3. *Species*, quæ ut tota essentia; ut *homo*. 4. *Proprium*, quod ut essentiæ junctum necessario; ut *risibile*. 5. *Accidens*, quod ut essentiæ junctum contingenter; ut *album*, *nigrum*, *sedere*.

Patet hinc 1°. De iis dici *Prædicabile* quibus inest *Universale*. *Genusque* adeo quod est plurium essentiarum vel specierum pars communis, de *specie differentibus*, h. e. de diversis speciebus quas ingreditur, dici; ut *animal* de *homine* & *bruto*. *Speciem* vero de *numero differentibus*, h. e. de diversis individuis, quorum singula habent essentiam speciei vocabulo significatam; sic *homo* de *Socrate* & *Platone* dicitur, & de omnibus quibus natura inest humana. Reliqua vero Prædicabilia (prout inferius patebit) eadem de causa tam de specie quam numero differentibus dicuntur.

Et N.B. ex recepto more loquendi, *Genus* & *Speciem prædicari in* (i.e. respondere quæ-

quæstioni factæ per) *Quid* ; Differentiam in *Qualequid* ; Proprium & Accidens in *Quale*. Unde facile est conficere vulgatas Prædicabilium definitiones. Nam *Genus* definitur, *Prædicabile quod prædicatur de pluribus specie differentibus in Quid*. *Differentia*, quod de pluribus specie vel numero differentibus in *Qualequid* &c.

Patet 2°. *Genus* esse *Totum* quiddam, nempe *Logicum*, sive in modo loquendi; quatenus continet (i. e. prædicationis ambitu complectitur) species tanquam partes sui *subjectivas*. *Speciem* quoque *Totum* esse, nempe *Metaphysicum*, sive in modo concipiendi; quatenus continet (i. e. ad perfectionem sui postulat) *Genus* tanquam partem sui *essentialem*. Unde *Differentia* *Generi* accedens, dicitur *Genus* ipsum *dividere*, quatenus ejus significata distinguit, & *speciem constituere*, quatenus ejus essentiam complex.

§. 6. **G**enus aliud *Summum*, aliud *Subalternum* est: *Species* quoque in *Subalternam* & *Infimam* distinguitur. *Genus summum* est quod nulli, *Species infima* quæ omni *cognato Generi* subijcitur: *Genus* vel *Species subalterna* quæ & *cognato*

nato Generi subjicitur, & de cognata Specie prædicatur. Voco autem *Cognata*, quæ ex iisdem Individuis perpetua abtractione colliguntur; ut *Homo*, *Animal*, *Vivens*, *Corpus*, *Substantia*: quæ ex *Socrate*, *Platone* &c. expurgatis continue differentiis oriuntur.

Quare 1. *Differentia* est vel *Generica*, quæ constituit Speciem Subalternam; vel *Specificam*, quæ infimam: hæc est quæ de numero differentibus, illa quæ de specie differentibus prædicatur. Exempla *Sensibile* & *Rationale*.

2. *Proprium* quoque vel *Genericum* est, quod necessario comitatur essentiam Generis summi vel subalterni; atque ex illa adeo fluere atque oriri dicitur: vel *Specificum*, quod fluit ab essentia speciei infimæ: Illud itaque de pluribus speciebus, hoc de una specie & pluribus Individuis prædicatur. Exempla *Mobile* & *Risibile*.

Proprium tamen aliunde quadrifariam dicitur. 1. Quod convenit soli sed non omni; scil. soli Speciei sed non omni ejus Individuo; ut *homini esse Grammaticum*. 2. Quod omni sed non soli; ut *homini esse bipedem*. 3. Quod omni & soli sed non semper; ut *homini canescere*. 4. Quod omni,

omni, soli, & semper; ut *homini risibilitas*. Hujusmodi Proprium est quod constituit Quartum Prædicabile.

Accidens, cum essentia junctum sit contingenter, adesse igitur vel abesse potest, salva interim essentia subjecti; cui tamen aliquando tam tenaciter inhæret, ut cogitatione sola divelli atque separari possit; ut *Mantuanum esse*, a *Virgilio*. Quare vocatur *Inseparabile*. Quod autem actu sive re ipsa separari potest, ut albedo a pariete, dicitur *Separabile*.

§. 7. **Q**uemadmodum Vox Singularis dicitur *Individuum*, ita & Communis *Dividua* dici potest. Eam enim per Metaphoram dividere dicitur, qui plura ejus significata recenset, nam in uno multa distinguit. Ita qui *animal* dicit *esse* (i. e. vocabulum *animal* *significare*) *hominem* & *brutum*, dicitur *animal* in *hominem* *brutumque* dividere.

Quare *Divisio*, est distincta enumeratio plurium quæ communi nomine significantur. Estque analoga distributioni totius in partes. Unde & nomen ipsum Commune dicitur *Totum Divisum*, & distincta ejus significata, *Partes* sive *membra* *dividentia*,

B

&

& bene dividendi leges statuuntur tres.

1. Dividentia sigillatim minus contineant (i. e. arctius significant) quam Divisum. Nam Totum est majus partibus singulis.
2. Dividentia conjunctim plus minusve ne contineant quam Divisum. Nam Totum est æquale partibus universis.
3. Membra Divisionis sint opposita (i. e. in se invicem ne contineantur) nam sine distinctione frustra est partitio.

§. 8. **D**ivisionem excipit (quæ per Metaphoram quoque dicitur) *Definitio*; cujus est, assignare conceptus & voces, quibus, ea quæ ab invicem distincta volumus, velut agrorum fines, ex limitibus suis dignoscantur. Quæ cum definitis notiora esse debeant magisque obvia, *Definitio* vulgo dicitur *Oratio explicativa definiti*. *Oratio* (inquam) ut a nomine distinguatur; *Explicativa* quoque, nam & nomen exprimit.

Definitio alia *Nominalis* est, quæ vocis significationem aperit; alia *realis*, quæ rei naturam. *Realis* iterum vel *Accidentalis*, sive *Descriptio*, quæ definito accidentia (puta causas, effectus, proprietates aliaque id genus) assignat; vel *Essentialis*, quæ

is Jean de Me, to elate in myste
to fone, that is, the, of the de la

partes essentiae constitutivas. *Essentialis* denique, vel *Metaphysica* sive *Logica*, quæ Genus & Differentiam; vel *Physica*, quæ partes Essentiae physicas, i. e. realiter distinctas: nam Genus & Differentia sola mente distinguuntur.

E. g. Definitur homo *Nominaliter*, qui ex humo. *Accidentaliter*, Animal bipes implume. *Metaphysice*, Animal rationale. *Physice*, Ens naturale constans corpore organico & anima rationali.

Bonæ Definitionis leges potissimum tres sunt.

1. Definitio sit adæquata definito: alias non explicat definitum. Quæ enim angustior est, explicat tantum *partem*, cum definitum sit *totum*; quæ laxior, explicat *totum*, cum definitum sit tantum *pars*.

2. Ut *per se* clarior sit & notior definito: alias non explicat omnino. Dico tamen *per se*, quia *per accidens* potest minus intelligi quod notius est sua natura. 3. Ut iusto vocum propriarum numero absolva-
tur: nam ex Metaphoris oritur ambiguitas, ex nimia brevitate obscuritas, ex prolixitate confusio.

LIB. I. CAP. II.

De Propositione Categorica pura.

§. I. **S**ECUNDA Pars Logicæ agit de *Propositione* sive *Enuntiatione*; quod est signum secundæ operationis Intellectus, sive *Judicium* verbis expressum.

Quare, ad Propositionem legitimam requiritur

1. Quoad vocem, ut sit *Oratio affirmans vel negans*, quæ est ejus *essentia*.

2. Quoad sensum, ut *verum vel falsum significet* (id scil. quod res est, vel secus, dicat) quod *essentiæ* necessario nexum, & proinde *proprietas* est. Unde &

3. Non est ambigua; sic enim orationes esset. Nec 4. Solœca vel mutila; sic enim nihil significaret.

Quare, ea demum *Propositio* legitima censebitur, quæ, juxta definitionem vulgatam, est *Oratio Indicativa, congrua & perfecta, verum vel falsum significans, sine ambiguitate*.

§. 2. **E**Jus Divisiones variæ sunt;
1. *Categorica* est, quæ enuntiat absolute; ut, *Homo est risibilis*. *Hypothetica*

tica, quæ sub conditione; ut, si homo est rationalis est risibilis. Vel dies est vel nox.

Quod Categorica dicit, nihilo nexum est; quasi per se subsistens: quod Hypo-thetica, conditioni substat. Unde & hæc Divisio peti dicitur a *Substantia* Propositionis; & per ejus membra respondetur interroganti *Quæ est Propositio?*

Categorica rursus dividitur in *Puram* & *Modalem*. Hypo-thetica in *Conditionalem*, *Disjunctivam* &c. Categorica pura, sive *Propositio de inesse*, est, quæ pure affirmat vel negat; i. e. simpliciter dicit Prædicatum inesse, vel non inesse, subjecto; ut, *Homo est animal. Homo non est lapis.* Modalis, quæ cum *Modo*, h. e. vocabulo exprimente quomodo Prædicatum inest subjecto; ut, *Necesse est hominem esse animal. Impossibile est hominem esse lapidem.* De Categorica pura, & quidem sola, impræsentiarum loquor; de cæteris alibi dicturus.

2. *Affirmativa* est, cujus Copula affirmativa est: ut, *Homo est animal. Non progredi est regredi.* *Negativa*, cujus negat; ut, *Homo non est lapis. Nullus avarus est dives.* *Vera*, quæ quod res est dicit, ut, *Homo est animal.* *Falsa*, quæ secus; ut, *Homo est lapis.* Et cum per hæc species

bene respondeatur interroganti, *Qualis est Propositio?* (respondent enim per Differentiam & Proprium quæ in quale prædicantur) dicuntur hæ duæ divisiones peti a *Qualitate Propositionis*. Prior a *Qualitate Vocis*, sive *Essentiali*; Posterior a *Qualitate Rei*, sive *Accidentaria*.

3. *Universalis est*, quæ subjicit terminum communem (cum signo universalis, *omnis, nullus, &c.* adeoque) pro universis suis significatis distributive sumptum. *Particularis*, quæ terminum communem (cum signo particulari *aliquis, quidam, &c.* adeoque) ex parte tantum significantem. *Singularis*, quæ vocem (vel sponte, vel ex signo saltem) Individuum; ut, *Socrates legit, Hic homo est doctus*; *Indefinita*, quæ (terminum communem sine signo, & proinde) ancipitem: nam manente formula, vim recipit diversam; ut, *Homo est animal*, nempe *omnis*: *Homo est doctus, aliquis* scil.

Petitur hæc Divisio a *Quantitate Propositionis*; nempe numero eorum pro quibus subjectum supponit: unde & per has species bene respondetur interroganti *Quanta sit Propositio*; Hanc doctrinam Scholastici hujusmodi carmine sunt complexi;

Qua?

*Qua? Ca. vel Hyp. Qualis? Ne. vel Aff.
Quanta? Uni. Par. In. Sing.*

§. 3. **P**ROPOSITIO Singularis in Syllogismo æque potest Universalis. Nam Subjectum ejus supponit pro omni suo significato. *Socrates est homo* Universalis est, quia omnis ille Socrates tantum unus est. Indefinitæ quantitas judicatur ex materia Propositionis, sive habitudine connexionis extremorum, quæ triplex est; 1. *Necessaria*, quando extrema essentialiter conveniunt; 2. *Contingens*, quando accidentaliter tantum; 3. *Impossibilis*, quando essentialiter differunt. Unde Propositio Indefinita pro Universalis habetur, in materia impossibili & necessaria; pro Particulari vero, in contingenti.

Quare, Quantitas Propositionis, quatenus ad Syllogismum facit, est duplex: *Universalis & Particularis*. Et nota, quod Universalis affirmans symbolum habet A; negans E: Particularis affirmans symbolum I, negans O.

*Afferit A; negat E: Universaliter ambo.
Afferit I; negat O: sed Particulariter ambo.*

In Universali, signum affirmans distribuit tantum Subjectum: Negans, etiam Prædicatum. Nam ut verum sit *Omne a est b*, sufficit aliquod *b* convenire omni *a*: sed falsum est *nullum a esse b*, si vel aliquod *b* conveniat alicui *a*. Eodem argumento, ut sit verum *Aliquod a est b*, sufficit si vel aliquod *b* conveniat alicui *a*: sed falsum est quod *aliquod a non est b*, nisi illud *a* differat a quovis *b*. Et proinde

In particulari, nullus terminus distribuitur, præter negantis prædicatum, quod semper distribuitur.

Quamquam igitur fieri potest ut prædicatum distribuatur in affirmante, tamen non est necessarium; sed *per accidens* fit, & *virtute significati*, non *virtute signi*. In statuendis autem Propositionum legibus, spectandum est id tantum quod structura postulat, non quidquid sensus admittit: cum illud essentiale, & perpetuum sit; hoc mutabile, & incertum.

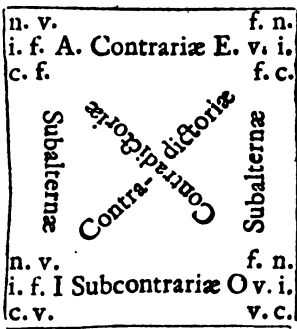
Hæc igitur regula generalis esto, quod in Propositione A, subjectum tantum distribuitur; in O, tantum Prædicatum; in I, neutrum; in E, utrumque.

according to its quality is either affirmative or negative.

COMPENDIUM. 21

§. 4. **P**ROPOSITIONIBUS accidunt *Oppositio* & *Conversio*, *Opponi* dicuntur duæ, quæ, cum subjecta habeant & prædicata omnino eadem, ⁺*Quantitate* tamen, vel *Qualitate* vocis, vel utraque pugnant.

Oppositionis doctrina tota colligitur & demonstratur ex appposito Schema-
te, in quo, A. E.
I. O. sunt quatuor Propositiones quantitate sua & qualitate signatæ: quæ sunt v. f. (hoc est, vera vel falsa) pro materia n. i. c. (hoc est, necessaria, impossi-

bili, contingente.) quod ex ipsa materiæ definitione satis patet. De *necessaria*; quia Propositionis extema in ea essentialiter conveniunt: de *impossibili*; quia in ea essentialiter differunt: de *contingenti*; quia secus non esset materia contingens. Inspecto igitur hoc Schemate facile est

1. Oppositionis species numerare; quæ sunt vulgo quatuor: *Contradictoria*, *Contraria*, *Subcontraria*, *Subalterna*.

2. Sin-

2. Singularum definitiones conficere. V. g. *Oppositio Contradictoria, est inter (A. O. vel E. I. hoc est) duas Categoricas quantitate pariter & qualitate pugnantes. Contraria, inter (A. E. h. e.) duas universales qualitate pugnantes &c.*

3. Oppositarum Canones quatuor eruere & demonstrare hunc in modum.

1. Contradictoriæ A. O. vel E. I. sunt in nulla materia simul veræ; in nulla simul falsæ; sed in quacunque una vera, falsa altera.

Sed notandum est, ad Contradictionem requiri quatuor: nempe loqui de eodem

1. *eodem modo.* 2. *secundum idem.* 3. *ad idem.* 4. *in eodem tempore;* quarum conditionum si defuerit aliqua, possunt *Est & Non est* inter se bene convenire. E. g.

1. *Cadaver hominis est & non est homo: Est enim homo mortuus; Non est homo vivus.* 2. *Zoilus est & non est niger: Est enim Crine ruber, niger ore.* 3. *Socrates est & non est comatus: nempe est, ad Scipionem, non est ad Xenophontem comparatus.* 4. *Nestor est & non est senex: Est enim, si de tertia ejus ætate, non est, si de prima loqueris.*

2. Contrariæ A. E. in nulla simul veræ;
in

in Contingenti, simul falsæ; in cæteris, una vera, falsa altera; nempe in Necessaria, vera A, falsa E; in Impossibili, vera E, falsa A.

3. Subcontrariæ I. O. in Contingenti, simul veræ; in nulla simul falsæ; in Necessaria, vera I, falsa O; in impossibili, vera O, falsa I.

4. Subalternæ A. I. vel E. O. & simul veræ, & simul falsæ, & una vera, falsa altera esse possunt. Nam in Necessaria, simul veræ sunt A. I; in Impossibili, simul veræ E. O; in eadem, simul falsæ, A. I. & in Necessaria, simul falsæ E. O. in Contingenti, (propter A. E. falsas, I. O. veras) A. I. vel E. O. sunt una vera, falsa altera.

“ Possunt etiam aliter hi Canones Oppositarum, cum pluribus aliis, tum hoc quoque modo demonstrari.

“ 1. Contradictoriæ A. O. vel E. I. nec simul vera nec simul falsa esse possunt. Quod enim una negat, idem altera de eodem, secundum idem, affirmat: Id vero fieri nec natura patitur, nec sensus ipse communis. Quare,

“ a. Si Universalis vera sit, particularis quæ sub ea continetur vera est. Et

“ b. Si particularis falsa sit, Universalis quæ

“ quæ eam continet falsa est: Quoniam
 “ enim Subjectum in Universali distribui-
 “ tur, fit, ut in ea, & in Particulari, idem,
 “ de eodem, secundum idem, dicatur:
 “ vere igitur & falso simul dici, (hoc est,
 “ affirmari simul & negari) nequit.

“ 2. Contrariæ A. E. non possunt esse
 “ *simul vera*: sed in materia contingenti
 “ sunt *simul falsa*. Nam 1°. Exponatur
 “ Universalis vera; Ergo particularis vera
 “ per 1. a; Ergo quæ particulari contra-
 “ dicit falsa per 1. Sed hæc est Expositæ
 “ contraria.

“ 2°. Exponatur Universalis de materia
 “ contingenti; Ergo & hæc falsa est, &
 “ Particularis vera, vi materiæ: Ergo quæ
 “ particulari contradicit falsa per 1. Sed
 “ hæc est Expositæ Universali contraria.

“ 3. Subcontrariæ I. O. *simul falsa* esse
 “ non possunt: sed *simul vera*, vel *una ve-*
 “ *ra, falsa altera*, esse possunt. Sunt enim
 “ duæ duarum Contrariarum Contradictio-
 “ riæ, ut in Schemate patet, cum contrariis
 “ decussatim comparandæ. Quare, (per 1.
 “ & 2.) Subcontrariæ sunt in nulla materia
 “ *simul falsa*; quia contrariæ in nulla *si-*
 “ *mul vera*, Subcontrariæ in contingenti
 “ *simul veræ*; quia Contrariæ in eadem
 simul

“ simul falsæ. In Impossibili vero, & Ne-
 “ cessaria, eadem utrisque lex est, ut sit
 “ una vera, falsa altera.

“ 4. Subalternæ A. I. vel E. O. & simul
 “ vera, & simul falsa, & una vera, falsa al-
 “ tera, esse possunt. Nam 1°. Si subalter-
 “ nans (nempe Universalis) vera sit, Sub-
 “ alternata (sive Particularis) vera est (per
 “ 1. α) 2°. Si Subalternata falsa, Ergo Sub-
 “ alternans falsa (per 1. β.) 3°. Si Subalter-
 “ nans falsa, Ergo quæ illi contradicit verâ
 “ (per 1.) Ergo hujus Subcontraria, quæ
 “ est Expositæ subalternata, vera vel falsa
 “ esse potest (per 3.) 4°. Si Subalternata
 “ vera, Ergo quæ illi contradicit falsa
 “ (per 1.) Ergo hujus Contraria, quæ est
 “ expositæ Subalternans, vera vel falsa esse
 “ potest (per 2.)

§. 5. **C**onverti dicitur Propositio, cujus
 extrema transponuntur. Variis *Subjector*
 id modis fieri potest, sed præsertim duo-*Prædicato*
 bus: 1. *Simpliciter*, quando tam quantitas,
 quam utraque qualitas servatur. 2. *Per ac-*
cidens, quando servata qualitate, quantitas
 mutatur.

f *Ec I Simpliciter convertitur Ev A per Acci*
 & conversio utrobique illativa est.

C

Nam

Nam 1. sit vera E, puta *Nullum A est B*: Ergo (cum uterque terminus distribuatur,) quodvis A differt a quovis B. Ergo vicissim: Ergo *Nullum B est A*. 2. Sit vera I: Ergo falsa est ejus Contradictoria E: Ergo & contradictoriæ simpliciter conversa: Ergo quæ conversæ contradicit, (i.e. expositæ simpliciter conversa) est vera. 3. Sit vera E. Ergo & ejus simpliciter conversa: Ergo & conversæ subalternata: quæ est expositæ conversa per accidens. 4. Sit vera A; Ergo & ejus subalternata: Ergo & subalternatæ simpliciter conversa: quæ est expositæ per Accidens.

Cæteræ Conversiones, cum sint partim ambiguæ, partim falsæ, partim ad præcepta Syllogismorum inutiles, in Logica negliguntur.

LIB. I. CAP. III.

De Syllogismo Categorico puro.

§. I. **T**ertia pars Logicæ agit de *Argumento* sive *Syllogismo*, quod est signum tertiæ operationis intellectus; nempe *Discursus*, vel *Ratiocinium* Propositionibus expressum.

See Watts part the 3^d. Section. 1. Quare

Quare, cum Discursus sit progressus mentis ab uno iudicio ad aliud, perspicuum est in eo requiri 1. Aliquid unde discursus ordiatur. 2. Aliud quo perveniat. 3. Ea sic ab invicem pendere, ut unum ex alio, & aliū vi innotescat; secus enim, unum post aliud cognoscere, est tantum sæpe judicare.

Jam, ex quo aliud cognoscendum est, ipsum certe præcognosci debet; & proinde quasi sine discursu notum, *antecedere, poni, præmitti*; & ex eo reliquum *concludi, colligi, inferri & sequi* dicitur. Est autem duplex *consequentia*

1. *Materialis*; quando ex Antecedente Consequens infertur, sola vi Terminorum, quæ est *Argumenti materia*: ut, *homo est animal Ergo est vivens.*

2. *Formalis*; quando infertur propter ipsum colligendi modum, quæ est *argumenti forma*; ut, *B est A. C est B. Ergo C est A.* Mutatis terminis & servata eorum dispositione, Materialis plerumque fallit, Formalis semper obtinet: & proinde hæc solum in Logica spectatur, illa, tanquam mutabilis & lubrica, negligitur.

Hiscæ intellectis, opinor satis constare quo sensu definiatur *Syllogismus, Oratio in qua positis quibusdam atque concessis, ne-*

cesse est aliud evenire prater & propter ea que posita sunt atque concessa.

§. 2. **M**Ultæ sunt ejus species; sed una tantum præsentis instituti; nempe *Categoricus simplex*, i. e. qui constat tribus Propositionibus de inesse. E quibus duæ priores sunt Antecedens, tertia Consequens; quæ extra Syllogismum spectata (scil. quamdiu hæret in incerto) *Problema*, & *Quæstio* dicitur; in Syllogismo autem (nempe post fidem factam) *Conclusio*. Quæstionis duo sunt extrema, Subjectum & Prædicatum; quorum de Convenientia vel Diffidio inquiritur, ope termini aliqujus tertii; idque propter Canones sequentes, in quibus vis omnis Syllogistica fundatur.

1. Quæ conveniunt in uno aliquo eodemque tertio, ea conveniunt inter se.

2. Quorum unum convenit, alterum differt uni & eidem tertio, ea differunt inter se.

3. Quæ non conveniunt in uno aliquo eodemque tertio, ea non conveniunt inter se.

Sunto enim A & C, nec assignari possit ejusmodi tertium, Ergo nihil habent commune;

imune; Ergo non conveniunt inter se.

4. Quorum neutri inest quod non sit in alio, ea non differunt inter se.

5. Quæ non probantur convenire in uno aliquo eodemque tertio, ea non probantur convenire inter se. Dubitari enim potest utrum detur ejusmodi tertium, & dubitatio ista non tollitur.

6. De quibus non probatur, convenire unum eidem alicui tertio cui alterum differt, ea non probantur differre inter se. Dubitari enim potest utrum detur ejusmodi tertium, h. e. utrum alterutri insit quod non est in reliquo; & dubitatio ista non tollitur.

§. 3. **E**X sex hisce Principiis Syllogismi structura sic deducitur.

1. In omni Syllogismo sunt tres, & tres tantum, termini. Nam Syllogismus omnis, probat aliquam conclusionem: Et in illa sunt duo tantum extrema: Et illa neque convenire, neque differre probatur, sine uno, unoque tantum, tertio.

Jam, Prædicatum Quæstionis, dici solet *majus extremum*, *major terminus*; Subjectum Quæstionis, *minor*; Terminus vero tertius cui quæstionis extrema comparantur,

tur, Aristoteli *Argumentum*, vulgo *Medium*: Nam Prædicatum Quæstionis plerumque amplius est Medio; hoc minori.

2. In omni Syllogismo sunt tres, & tres tantum, propositiones. Duæ præmissæ, in quibus Medium cum extremis seorsim conferatur (nempe *Major*, in qua cum majori; *Minor* in qua cum minori;) una *Conclusio*, in qua extrema invicem committantur.

N.B. 1. Quod Major dici solet simpliciter *Propositio*; Minor, *Assumptio*. 2. Quod Medium non ingreditur conclusionem, alias idem per idem probaretur; adeoque non essent tres termini.

3. Ancipiti medio nihil conficitur. Neque enim assertur in hoc casu unum aliquod idemque tertium vel in quo extrema conveniant, vel cui unum conveniat, alterum differat.

Rule of Watts 4. Medium non distributum est anceps. Esto enim B terminus communis in b & β divisibilis; Ergo b & β sunt opposita: & tamen vere dicitur Aliquod B est b & Aliquod B est β. Quare aliquod B est Medium anceps.

5. Quare Medium in præmissis semel ad minimum distribui debet; sufficit tamen

2^d Rule of Watts

men si, vel semel distribuatur. Nam 1. ad probandum A est C, conveniat C alicui B, & A omni; Ergo eidem alicui B: Ergo affertur unum aliquod idemque tertium &c. 2. ad probandum A non est C, conveniat C alicui B, & A differat omni; Ergo eidem alicui B: Ergo affertur &c.

6. Processus ab extremo non distributo in præmissis, ad idem distributum in conclusione, vitiosus est. Nam ex *aliquo* non sequitur *omne*. Est enim verum quod aliquod; Ergo potest esse verum quod aliquod non; (nam Subcontrariæ possunt esse simul veræ:) Ergo de aliquo potest affirmari quod non de omni. Est rursus verum quod aliquod non: Ergo potest esse verum quod aliquod: Ergo de aliquo potest negari quod non de omni.

2^a Rule

7. Præmissis negantibus nihil probatur. Affertur enim tertium cui utrumque extremum differt; non autem cui vel utrumque conveniat, vel unum conveniat alterum differat.

Rule 6th

8. Si præmissarum altera sit negativa, erit etiam Conclusio. Nam præmissarum reliqua est affirmativa: Ergo extremorum unum differt medio, alterum convenit:

Rule 4th

C 4

Ergo

Ergo extrema differunt inter se: Ergo conclusio est negativa.

9. Contra, si Conclusio sit negativa, erit etiam altera præmissarum. Nam extrema differunt inter se: Ergo eorum unum convenit medio, alterum differt: Ergo præmissarum altera affirmat, reliqua negat.

Rule 7th 10. Præmissis particularibus nihil probatur. Nam præmissarum altera affirmat: Ergo in illa medium non distribuitur: Ergo distribui debet in reliqua: Ergo illa est negativa in qua medium prædicatur. Ergo conclusio negativa: Ergo prædicatum ejus distribuitur, quod in præmissis non est distributum; Fuit enim vel affirmativæ terminus alter, vel subiectum negativæ; horum vero nullus distribuitur.

11. Si præmissarum altera particularis sit, conclusio quoque particularis est. Sit enim 1. Præmissarum altera particularis affirmativa: Ergo in illa nec extremum suum nec medium distribuitur: Ergo medium distribuitur in reliqua, quæ etiam Universalis est, sitque 1. Affirmativa: Ergo in illa medium subicitur, & extremum medio attributum non distribuitur: Ergo neutrum extremorum distribuitur in præmissis: Ergo neutrum in conclusione: Ergo conclusio

clusio particularis affirmativa est. Sit 2. Negativa: Ergo conclusio negativa: sed debet habere extremum non distributum: Ergo particularis negativa est.

Sit 2. Præmissarum altera particularis negativa: Ergo Reliqua Universalis affirmativa: Ergo in præmissis duo tantum termini distribuuntur: Ergo Conclusio habet extremum non distributum: Ergo cum negativa sit, erit etiam particularis.

12. Quod si Conclusio particularis sit, non necesse est præmissarum alteram particularem esse. Fieri enim potest ut instituto meo sufficiat subalternata, quando subalternans potuit inferri. Et cum illæ sint simul veræ, liberum est utramvis inferre. Quanquam stricto loquendo, Argumentatio non est accurata; nam Subalternatæ veritas non immediate deducitur ex præmissis, sed ex subalternante.

Syllogismi generales regulas complectitur hoc Tetrastichon.

Distribuas medium; nec quartus terminus adfit.

Utraque nec præmissa negans, nec particularis.

Sequitur partem Conclusio deteriolem.

Et non distribuat, nisi cum præmissa, negetve.

§. 4. Su-

9. 4. **S**uperest per hanc regulas inquirere quot modis componi possunt tres Propositiones de inesse, ut Syllogismum conficiant. Qua in inquisitione duo spectanda sunt.

1. *Modus*, sive legitima determinatio Propositionum secundum Quantitatem & Qualitatem.

2. *Figura*, sive legitima dispositio Medii cum partibus Quæstionis.

Modi sunt in universum 64. Nam, ut supra ostensum est, ad Syllogismum faciunt Propositiones tantum quatuor A. E. I. O. Quare concipi potest Quadruplex tantum Major in Syllogismo; cuilibet vero Majori quadruplex tantum Minor adjungi; unde 16. paria præmissarum: & singulis præmissis quadruplex tantum Conclusio; unde 64. Modi Syllogismorum.

AAA. AAE. AAI. AAO. *AEA. AEE. AEI. AEO. *AIA. AIE. AII. AIO. *AOA. AOE. AOI. AOO.

EAA. EAE. EAI. EAO. *EEA. EEE. EEI. EEO. *EIA. EIE. EII. EIO. *EOA. EOE. EOI. EOO.

IAA. IAE. IAI. IAO. *IEA. IEE. IEI. IEO. *IIA. IIE. III. IIO. *IOA. IOE. IOI. IOO.

OAA.

OAA. OAE. OAI. OAO. *OEA. OEE.
OEI. OEO. *OIA. OIE. OII. OIO. *OOA.
OOE. OOI. OOO.

Ex his excluduntur sedecim per Regulam 7, propter præmissas negantes, viz. EEA. EEE. EEI. EEO. *EOA. EOE. EOI. EOO. *OEA. OEE. OEI. OEO. *OOA. OOE. OOI. OOO. Duodecim per Reg. 10. propter præmissas particulares, viz. IIA. IIE. III. IIO. *IOA. IOE. IOI. IOO. *OIA. OIE. OII. OIO. Duodecim per Reg. 8. quia præmissarum altera negat, sed non Conclusio, viz. AEA. AEI. AOA. AOI. *EAA. EAI. EIA. EII. *IEA. IEI. *OAA. OAI. Octo per Reg. 11. quia præmissarum altera particularis est, sed non Conclusio, viz. AIA. AIE. AOE. *EIE. *IAA. IAE. IEE. *OAE. Denique quatuor per Reg. 9. quia Conclusio negativa est sed neutra præmissarum, viz. AAE. AAO. AIO. *IAO.

Excluduntur igitur in universum Modi $52 = 16 + 12 + 12 + 8 + 4$. e quibus multi contra plures regulas peccant, quamvis una tantum noceatur,

Superfunt ($64 - 52 =$) 12 Modi ad Syllogismum utiles, viz. AAA. AAI. AEE. AEO.

AEO. AII. AOO. *EAE. EAO. EIO.
*IAI. IEO. *OAO.

§. 5. **F**iguræ Syllogismorum sunt 4. Nam Medium quod cum utroque extremo comparatur, vel 1. subjicitur majori & tribuitur minori, & fit *figura prima*; vel 2. tribuitur utrique, & fit *secunda*; vel 3. subjicitur utrique, & fit *tertia*; vel 4. tribuitur majori & subjicitur minori, & fit *quarta*. Quæ omnia sequenti Schemate declarantur.

*Dispositio trium terminorum, scil. majoris
A. medii B. minoris C. in Figura*

I.	2.	3.	4.
B. A.	A. B.	B. A.	A. B.
C. B.	C. B.	B. C.	B. C.
C. A.	C. A.	C. A.	C. A.

Quare quælibet Figura excludit adhuc sex modos. Nempe

1. Propter Medium non distributum. Prima duos IAI. OAO. Secunda quatuor AAA. AAI. AII. IAI. Quarta duos AII. AOO.

2. Propter processum majoris illicitum. Prima quatuor AEE. AEO. AOO. IEO. Secunda duos IEO. OAO. Tertia quatuor AEE.

AEE. AEO. AOO. IEO. Quarta duos
IEO. OAO.

3. Propter processum minoris illicitum.
Tertia duos AAA. EAE. Quarta duos
AAA. EAE.

Superfunt Modi certo & necessario con-
cludentes 24. sex in qualibet Figura.

I.

<i>bAr</i>	Omne	B	est	A
<i>bA</i>	Omne	C	est	B: <i>Ergo</i>
<i>rA</i>	Omne	C	est	A.
<i>cE</i>	Nullum	B	est	A
<i>lA</i>	Omne	C	est	B: <i>Ergo</i>
<i>rEnt</i>	Nullum	C	est	A.
<i>dA</i>	Omne	B	est	A
<i>rl</i>	Aliquod	C	est	B: <i>Ergo</i>
<i>I</i>	Aliquod	C	est	A.
<i>fE</i>	Nullum	B	est	A
<i>rl</i>	Aliquod	C	est	B: <i>Ergo</i>
<i>O</i>	Aliquod	C	non est	A.
<i>A</i>	Omne	B	est	A
<i>A</i>	Omne	C	est	B: <i>Ergo</i>
<i>I</i>	Aliquod	C	est	A.
<i>E</i>	Nullum	B	est	A
<i>A</i>	Omne	C	est	B: <i>Ergo</i>
<i>O</i>	Aliquod	C	non est	A.

D

II. *cEs*

II.

<i>cEf</i>	Nullum A	est	B	
<i>A</i>	Omne C	est	B :	<i>Ergo</i>
<i>rE</i>	Nullum C	est	A.	
<i>cAm</i>	Omne A	est	B	
<i>Ef</i>	Nullum C	est	B :	<i>Ergo</i>
<i>trEs</i>	Nullum C	est	A.	
<i>fEf</i>	Nullum A	est	B	
<i>fI</i>	Aliquod C	est	B :	<i>Ergo</i>
<i>nO</i>	Aliquod C	non est	A.	
<i>bAr</i>	Omne A	est	B	
<i>Ok</i>	Aliquod C	non est	B :	<i>Ergo</i>
<i>O</i>	Aliquod C	non est	A.	
<i>E</i>	Nullum A	est	B	
<i>A</i>	Omne C	est	B :	<i>Ergo</i>
<i>O</i>	Aliquod C	non est	A.	
<i>A</i>	Omne A	est	B	
<i>E</i>	Nullum C	est	B :	<i>Ergo</i>
<i>O</i>	Aliquod C	non est	A.	

III.

<i>dAr</i>	Omne B	est	A	
<i>Ap</i>	Omne B	est	C :	<i>Ergo</i>
<i>ri</i>	Aliquod C	est	A.	

fEl Nul-

fEl Nullum B est A
Ap Omne B est C: *Ergo*
tOn Aliquod C non est A.

dIf Aliquod B est A
Am Omne B est C: *Ergo*
Is Aliquod C est A.

bOk Aliquod B non est A
Ar Omne B est C: *Ergo*
dO Aliquod C non est A.

dAt Omne B est A
If Aliquod B est C: *Ergo*
I Aliquod C est A.

fEr Nullam B est A
If Aliquod B est C: *Ergo*
On Aliquod C non est A.

IV.

brAm Omne A est B
An Omne B est C: *Ergo*
tIp Aliquod C est A.

cAm Omne A est B
En Nullum B est C: *Ergo*
Es Nullum C est A.

D 2

dI Ali-

dI Aliquod A est B.
mA Omne B est C: *Ergo*
rIs Aliquod C est A.

fEs Nullum A est B
Ap Omne B est C: *Ergo*
O Aliquod C non est A.

frEs Nullum A est B
If Aliquod B est C: *Ergo*
On Aliquod C non est A.

A Omne A est B
E Nullum B est C: *Ergo*
O Aliquod C non est A.

Barbara, Celarent, Darii, Ferioque, prioris:
Cesare, Camestres, Festino, Baroko, secundæ:
Tertia, Darapti, Disamis, Datisi, Felapton,
Bokardo, Ferison, habet: Quarta insuper addit
Bramantip, Camenes, Dimaris, Fesapo, Fresison:
 Quinque *Subalterni* totidem *Generalibus* orti
 Nomen habent nullum, nec si bene colli-
 gis usum.

§. 5. **A**Tque omnes quidem 24. eatenus
 concludere, quod in iis conve-
 nientia vel diffidium extremorum certo
 atque necessario colligatur, ex Principio
 primo & secundo abunde constat. Certum
 est

est igitur, extremorum unum de altero ibi affirmandum, hic negandum esse: sed potest adhuc dubitari utrum illud sit? Posito enim quod duo termini conveniant, vel differant, non statim sequitur alterutrum de reliquo prædicari.

Facilis est solutio, si ex secunda parte reperatur. 1. Quod in propositione *A* subjectum tantum distribuitur; in *O* tantum prædicatum; in *I* neutrum; in *E* utrumque. 2. Quod Subalternata necessario sequitur ex sua subalternante.

In Modis igitur nominatis, termini conclusionis rite disponuntur. Nam 1. Quando concluditur in *A*, patet ex Schemate, quod Extrema sunt *Aliquod A & Omne C*. Ergo *C* subjicitur. 2. Quando in *E*, extrema sunt *Omne A & Omne C*: Ergo alterutrum subjici potest: Ergo quod in Schemate rite subjicitur. 3. Quando in *I*, extrema sunt vel *Aliquod A & Aliquod C* (ut in omnibus præter Bramantip) unde alterutrum subjici potest, adeoque quod in Schemate rite subjicitur; vel *Omne A & Aliquod C* (ut in Bramantip) in quo cum alterutrum possit, tamen *C* subjicitur, ut distinguatur hic modus ab innomine *AAI*. in prima. 4. Denique, Quando in *O*,

D 3

ex-

extrema sunt *Omne A & Aliquod C*: Ergo C subiectum est.

Modi vero innomines probantur, per nominatos, & regulam Subalternarum. Nam innomines concludunt *de Aliquo*: singulis vero respondent nominati, *de Omni* concludentes, ex iisdem præmissis, & in eadem figura.

§. 7. **I**dem aliter & melius demonstrat Aristoteles ad hunc modum.

Statuit primo Theorema quod Scholastici vocant *Dictum de Omni & Nullo*; scil.
 “ Quod prædicatur Universaliter de alio
 “ (i. e. de termino distributo) sive affirma-
 “ tive, sive negative, prædicatur similiter
 “ de omnibus sub eo contentis.

Admisso hoc Theoremate (quod axioma sponte perspicuum est) constat una, modos quatuor priores in prima certo atque necessario concludere. Nam eorum major ostendit majus extremum prædicari de medio distributo; & minor, minus extremum sub medio contineri.

Quare, Modi quatuor prædicti nihilo penitus indigent quo necessitas conclusionis appareat, præter ea quæ in præmissis posita sunt; & proinde quatuor illi sunt præ

præ cæteris evidentes. Nam cæteri omnes aliquo vel aliquibus egent, quæ, utcumque per præmissas necessaria, in Syllogismo tamen non exprimuntur. Quare illos Aristoteles *perfectos*, hos *imperfectos* dicit; Scholastici *directos*, & *indirectos* vocant: quia per illos, ad conclusionem velut ad scopum, recta itur; per reliquos eodem perveniri potest, prius tamen alio descendendum est.

Perfici igitur & *revocari* atque *reduci* dicimus indirectos, cum per modum aliquem directum illationis suæ vim demonstrant. Et definitur *Reductio*, imperfecti Modi in perfectum mutatio, quo necessitas illationis fiat ex inevidenti evidens. Fiet autem, quando evidenter (h. e. in prima) ostenditur conclusionem vi præmissarum vel 1. talem esse; vel 2. aliam esse non posse. Unde Reductio est vel *ostensiva* vel *ad impossibile*.

Utriusque praxin pro Modis nominatis docent ipsa Modorum nomina a Scholasticis in hunc finem conficta. Nam in iis tres vocales sunt totidem propositiones Syllogismi sua quantitate & qualitate signatæ. Consonæ initiales B. C. D. F. notant modum primæ ad quem sit Reductio. S. P.

D 4

pro-

propositionem, quam vocalis proxime antecedens designat, esse in Reductione convertendam; S simpliciter; P per accidens. M transponendas esse præmissas. K reductionem fieri per impossibile, i.e. pro præmissa cujus symbolo adhæret, sumendam esse Conclusionis contradictoriam. Quibus ex præscripto factis, colligitur in prima conclusio vel expositæ eadem, vel eam inferens, vel præmissæ contradictoria, ut in exemplo.

<i>cEs</i>	Nullum A	est	B	
<i>Ar</i>	Omne C	est	B:	<i>Ergo</i>
<i>E</i>	Nullum C	est	A.	

ad

<i>æE</i>	Nullum B	est	A	
<i>IA</i>	Omne C	est	B:	<i>Ergo</i>
<i>rEnt</i>	Nullum C	est	A.	
<i>dIf</i>	Aliquod B	est	A	
<i>Am</i>	Omne B	est	C:	<i>Ergo</i>
<i>If</i>	Aliquod C	est	A.	

ad

<i>dA</i>	Omne B	est	C	
<i>rI</i>	Aliquod A	est	B:	<i>Ergo</i>
<i>I</i>	Aliquod A	est	C.	

bAr

bAr Omne A est B
Ok Aliquod C non est B : *Ergo*
O Aliquod C non est A

ad

bAr Omne A est B
bA Omne C est A : *Ergo*
rA Omne C est B.

§. 8. **R**eductionis ostensivæ validitas sic ostenditur. Ex præmissis reducendi, per conversionem imperatam, necessario colliguntur præmissæ reducti: atque ex iis, per figuram primam, conclusio reducti: quæ vel ipsa conclusio reducendi erit, vel per illativam conversionem fiet.

Reductionis per Impossibile validitas sic ostenditur. Quoniam præmissæ ex hypothese sunt semper veræ, ergo contradictoria præmissæ nunquam vera: ergo contradictoria conclusionis nunquam vera: (nam has simul veras esse demonstratur in Barbara) ergo contradictoria conclusionis semper falsa: ergo conclusio ipsa semper vera.

Reducitur etiam quilibet modus innominis, facto quod præcipitur ad præmissas sui subalternantis. Tum vero conclusio quæ colligetur in prima, erit vel expositæ subalternans, vel in expositam per accidens convertetur. Re-

Reductiones (cum primæ ad reliquas, tum earum ad se invicem) bene multas, quod & obviæ sint, & instituto meo minus necessariae, prætermitto. Illud tamen notatu dignum est, quod cum *Darii* ad *Camestres*, & *Ferio* ad *Cesare* reducatur per Impossibile, uterque igitur ad *Celarent*; omnisque adeo modus reducitur ad duos universales primæ.

§. 9. **P**erspiciuum est ex antedictis

I. **S**yllogismos simplices, certo atque necessario concludentes, fieri 24. modis: 6. in qualibet figura.

II. **E**T in aliquo istorum modorum probari posse conclusionem quamlibet de inesse: nempe A uno modo, E quatuor, I septem, O duodecim. Et rursus; in prima, conclusionem quamcunque: In secunda, omnes & solas negativas: In tertia, omnes & solas particulares: In quarta, quamlibet præter A. De præmissis denique, quod in prima & secunda, major semper universalis est; in prima & tertia, minor affirmativa: In secunda, præmissarum altera negativa: aliaque ejusmodi; quæ ipsa modorum nomina satis indicant.

Atque

Atque hinc facile colligitur, inspecto schemate modorum, quali medio probanda sit quæstio omnis de inesse. e. g. Quæstio A probatur in *Barbara*; medio, de quo prædicatum quæstionis universaliter affirmatur, quodque de subjecto quæstionis affirmatur itidem universaliter: & sic de cæteris.

Adverte tamen, quod imperite disputantis est afferre modum innominem; ponet enim in præmissis plusquam opus est ad conclusionem. Quare & innomines hætenus sunt incensi; quamvis negari nequeant, sicubi per inscitiam adhibentur.

Adverte etiam, quod figura quarta tribus cæteris deterior est; cum aliis de causis, tum ex hoc præsertim, quod medium dicat de majori, hunc de minori, minorem de medio, h. e. medium nugatorie de seipso.

III. **E**T præter hos 24. alium non esse. Nam ostensum est, in Syllogismo tres tantum terminos, & tres tantum propositiones esse; atque hoc posito, quatuor tantum figuras; & in qualibet figura, modos tantum sex; qui etiam numerus perfectus est.

Falluntur igitur, qui transpositis Syllogismi præmissis, vel conversa conclusione;

vi-

videntur sibi modum aliquem novum, vel figuram novam invenisse. Si quis hoc fecerit, ad definitiones extremorum, mediï, propositionum, figuræ, modi, provocetur.

IV. **I**ntelligendum tamen est, Syllogismos non ita semper exigi ad rigorem canonis, ut qualiscunque deflexio ab ea præcise formula quæ in schemate supra constituta est, Syllogismum faciat illegitimum. Neque enim obsunt Syllogismo

1. Propositiones *secundi adjacentis*, sive quarum prædicata copulæ adjacent, i. e. in unam cum illa vocem coalescunt. e. g. *Vivens spirat: Vivis; ergo Spiras*. Nam ejusmodi propositiones in terminos suos facile resolvuntur.

2. Neque propositiones *singulares*. Nam ostensum est eas æqueposse universalibus, e. g. *Præceptor Epaminonda est Musicus: Socrates non est Musicus: ergo Socrates non est præceptor Epaminonda*, est Syllogismus in Camestres. *Periander est Dives: Periander est Sapiens; ergo Aliquis sapiens est dives*, est Syllogismus in Darapti. Et tales quidem Syllogismi fiunt potissimum in tertia; quia singularium est maxime subijci: vocantur autem *Expositorii*; quia videntur rem magis *exponere*, nempe objicere sensui, cujus

cujus objecta sunt singularia, quemadmodum universalia intellectus.

3. Neque Propositiones *indefinitæ*. Nam ostensum est earum materiam esse pro signo; e. g. *Rationale est risibile: Homo est rationalis*; ergo *Homo est risibilis*, est Syllogismus in Barbara.

V. SYLLOGISMIS etiam adnumerantur aliæ argumentorum species; quæ nec stricte loquendo Syllogismi sunt, nec ita tamen peccant, ut propterea mereantur excludi: in quibus scilicet reticetur argumenti pars aliqua, sed quam proclivè est cogitatione substituere.

1. *Enthymema*; cujus antecedens constat propositione & judicio; nam judicium est propositio in mente; e. g. *Homo est animal*; ergo *est vivens*. Dicitur etiam Aristoteli *Syllogismus Oratorius*; &, si integra ejus vis contineatur in unica propositione, *sententia Enthymematica*; utrumque Quintiliano *sententia cum ratione*; ut, *Mortalis cum sis immortale ne geras odium*. Deest illi ad Syllogismum altera præmissarum; utrum vero major an minor, ex quæstione dignoscitur.

2. *Inductio*; in qua ponitur quantum opus est de singulis, & deinde assumitur
E de

de universis; ut, *Hic, & ille & iste magnes trahit ferrum*; ergo *omnis*. Est igitur Enthymema quoddam; nempe Syllogismus in Barbara, cujus minor reticetur.

3. *Exemplum*; (Aristoteli *Inductio Oratoria*) ubi quod ponitur de singulari noto, assumitur de simili ignoto: ut, *Sylla & Marius laceravere Rempublicam*; ergo *Cæsar & Pompeius lacerabunt*. Hujus etiam minor reticetur: quapropter (ut in cæteris) quæstionem *assumi* dico; neque enim colligitur nisi ex posito & subintellecto.

4. *Sorites*; in cujus Antecedente, ex ordinata serie terminorum, præcedens quisque subjicitur sequenti, donec a subiecto quæstionis pervenitur ad prædicatum, v. g. *Homo est animal: animal est vivens: vivens est substantia*; ergo *Homo est substantia*. In Sorite igitur subaudiuntur Syllogismi quot sunt intermediæ propositiones; (vel si mavis, quot in antecedente termini intermediarii;) unde & a cumulo nomen habet.

5. Soriti affinis est Syllogismus, cujus præmissarum altera est sententia Enthymematica, ut, *Nullus injustus est amandus: Omnis Tyrannus (crudelis cum sit) est injustus*; ergo *Nullus Tyrannus est amandus*. Qui quidem Syllogismus peculiare nomen non

non habet; præmissæ autem Enthymematicæ antecedens, Aristoteli *Prosyllogismus* est.

6. Huc denique revocandum est compendium illud disputandi opponentibus usitatissimum, reticendi scilicet conclusionem; cum sit ipsa quæstio, quam respondens non supponitur ignorare.

VI. **A**dmittuntur denique in Scholis etiam Syllogismorum formulæ quia contra regulas voce tantum non sensu peccant, & mutata phrasi ad canonicas facile revocantur. Suntque nihil aliud quam licentiæ quædam syllogisticæ, & in accurata disputatione non videntur admittendæ.

1. Quando pro termino repetendo substituitur vox illi æquipollens. Ut in hoc, *Ens naturale constans corpore organico & anima rationali est homo: Socrates est ejusmodi: ergo est homo*, & similibus. Potest enim Sophista abuti ista libertate vel ad nugandum vel ad fallendum.

2. Quando fiunt Syllogismi ex obliquis. qualis est, *Omnis hominis equus currit: Socrates est homo; ergo Socratis equus currit*. Pro minori rectius dixeris *Socratis equus est hominis equus*, alias consequentia, licet

E 2

bona,

bona, non erit immediata. Atque illo insuper laborat disputatio omnis ex obliquis, quod præter necessitatem aperit locum fallaciæ.

3. Quando propositio aliqua intelligitur contra quam sonat, e. g. *Quod non habet partes non interit per dissolutionem partium: Anima humana non habet partes; ergo anima humana non interit per dissolutionem partium.* Nam major sonat negative, intelligitur vero affirmative: puta, *Quod interit &c. habet partes.* Vel etiam singulæ propositiones intelliguntur affirmative, ac si esset Syllogismus, *Omne expers est incorruptibile: Anima humana est expers; ergo anima humana est incorruptibilis.*

Eodem accenseri possunt Syllogismi quales Author *Artis cogitandi* vocat *Complexos*, in quibus etiam dijudicandis jactat se satis imperite. v. g. p. 164. laudat hunc Syllogismum, *Lex divina jubet Reges honorari: Ludovicus 14. est Rex; ergo Lex divina jubet Ludovicum 14. honorari.* Ubi valet certe Argumentum; Syllogismus tamen est falsissimus, cum habeat quinque terminos. Nam ex conclusione patet quod major terminus est *jubet Ludovicum 14. honorari*, & minor *Lex divina*: ergo minor Propositio

Lex

Lex divina jubet Reges honorari : ergo Medius terminus jubet Reges honorari : ergo Major Propositio debuit esse, Quod jubet Reges honorari, jubet Ludovicum 14. honorari ; & tum valeret Syllogismus ; nec redundarent duo termini qui in secunda propositione jam redundant.

P. 166. Syllogismum hunc improbat, *Debemus credere Scriptura : Traditio non est Scriptura ; ergo non debemus credere Traditioni, quia eum scil. imperite reducit ad primam, cum tamen Syllogismus apertissime hoc dicat in secunda, Objectum fidei divina est Scriptura : Traditio non est Scriptura ; ergo Traditio non est Objectum fidei divina.*

Ibidem imperite autumat Syllogismum sequentem, in qua omnes propositiones videntur affirmativæ, esse in secunda ; *salvari* vero, quia minor sensu exclusiva, negativam in se contineat. Quod si ipsos Syllogismi terminos rite dignoscere potuisset, vidisset sane Syllogismum esse in Barbara transpositis præmissis, v. g. *Bonus pastor est paratus animam ponere pro ovibus : Pauci hoc saculo sunt parati &c. ergo Pauci hoc saculo sunt Boni Pastores.* Hujus conclusio perspicue dicit (non de paucis quod sunt boni pastores, sed) de Bonis Pastoribus

E 3   quod

quod sunt hoc sæculo pauci. Quare Major terminus est *hoc sæculo pauci* & Minor *Boni Pastores*. Ergo Minor Propositio, *Boni Pastores sunt parati* &c. & Medius terminus, *parati animam ponere pro ovibus*. Syllogismus vero hic est, *Qui parati sunt animam ponere pro ovibus sunt hoc sæculo pauci: Qui sunt Boni Pastores sunt parati animam ponere pro ovibus: ergo qui sunt boni pastores sunt hoc sæculo pauci.*

LIB. I. CAP. IV.

De Propositionibus & Syllogismis Hypotheticis.

§. I. **Q**UAMVIS ad bene disputandum abunde sufficiant quæ sunt hactenus ostensa, cum nulla sit Quæstio quæ nequeat Syllogismis Categoricalis, iisque puris probari; tamen ex aliis quoque propositionibus fieri possunt argumenta; quæ, interdum brevitatis, alibi, fallendi studio, plerumque vero, præ inopia sermonis, vel ignorantia artis, adhibentur. Quare de iis pauca libet attexere; non ut addiscant Studiosi, quæ omnino fugienda censemus; sed ut ea consuecant ad legitimam artis formam revocare; quo facilius & ab aliis oblata dijudicent, & ipsi evitent.

Præter

Præter puras quas diximus Categoricalas, sunt & aliæ apud Scholasticos, *Modales* puta & *Exponibiles*; quarum doctrina subtilis, & vacuis fortasse auribus non injucunda, ad institutum nostrum nihil facit. Porro, Modalium usus in Syllogismo pene obsolevit: de quibus tamen diligenter Aristoteles; nam necesse erat, cum ejusmodi disputationes obtinerent. Possunt hujus generis Syllogismi, si usus postulet, interpretatione facile explorari; idq; faciet quisq; in arena.

V. g. valet hic Syllogismus: *Necesse est omne animal esse substantiam: Omnis homo est animal; ergo Necesse est omnem hominem esse substantiam.* Huic enim æquipollet, *Omne animal est necessario-substantia: Omnis homo est animal: ergo Omnis homo est necessario-substantia.*

Valet & hic: *Necesse est omnem hominem esse rationalem: Necesse est aliquod bipes non esse rationale; ergo Necesse est aliquod bipes non esse hominem.* Huic enim æquipollet, *Omne necessario-irrationale, est necessario-non-homo: Aliquod bipes est necessario-irrationale; ergo aliquod bipes est necessario-non-homo.* Hanc autem methodum interpretandi majorem esse hoc in casu eligendam, ex interpretatione quæstionis statim agnoscitur.

Hic

Hic autem fallit, *Omne animal est substantia : Necesse est omnem hominem esse animal ; ergo Necesse est omnem hominem esse substantiam.* Huic enim æquipollet, *Omne animal est substantia : Omnis homo est necessario-animal ; ergo Omnis homo est necessario-substantia :* in quo quatuor termini prima fronte comparent.

Eadem fere methodo Syllogismus quivis ex Modalibus in æquipollentem Categoricum purum converti potest. Verum hujusmodi Syllogismi, Aristotelis ævo usitatissimi, hodie perraro adhibentur.

§. 2. **C**ontra, invaluit Hypotheticorum usus ; quos tamen Aristoteles ita aspernatus est, ut de iis nullum verbum faceret. Est autem *Syllogismus Hypotheticus*, in quo una, duæ, vel tres propositiones hypotheticæ. v. g. *Si sapit, est beatus : Sapit ; ergo est beatus.* Vel, *Qui sapit est beatus : Si est Philosophus, sapit ; ergo Si est Philosophus, est beatus.* Vel, *Si sapit, est beatus : Si est Philosophus, sapit ; ergo Si est Philosophus, est beatus.* Nos de eo tantum loqui instituimus qui est cæteris usitator, in quo nempe Major Hypothesica.

Propositio Hypothesica late sumpta definitur,

tur, Plures Categoricæ per conjunctionem aliquam unitæ, & conjunctio vocatur *Copula*; estque *Conditionalis*, *Disjunctiva*, *Causalis* &c. ut apud Grammaticos; unde totidem Hypotheticarum species, suis copulis cognomines. Sed ad Syllogismum non faciunt, præter *Conditionalem*, & *Disjunctivam*; quarum exempla, *Si sapit est beatus. Vel dies est vel nox.*

Conditionalis habet vim illativam. Unde *Conditio* ipsa, sive pars prior, quæ est instar inferentis, *Antecedens* dici solet; *Affertio*, sive pars posterior, quæ rationem habet illatæ, *Consequens*; partiumque inter se connexio, *Consequentia*.

Conditionalis cujusque sententia est, quod, data *Conditione*, datur *Affertio*; quod bifariam explicari potest. 1. Si datur *Conditio*, danda est *Affertio*; unde *Regula prima*: Posita *Antecedente*, recte ponitur *Consequens*. 2. Si daretur *Conditio*, danda esset *Affertio*; unde *Regula secunda*: Sublata *consequente*; recte tollitur *Antecedens*.

Porro hoc unum statuit, *Antecedente* vera, veram esse *Consequentem*; non autem ambas esse simul veras, aut simul falsas, aut una vera, falsam alteram: per illam

lam igitur, sublata Antecedente, poni vel tolli potest Consequens; aut posita Consequente, poni vel tolli Antecedens. Unde *Regula tertia*: Sublata Antecedente, vel Posita Consequente, nihil certo colligitur.

Conditionalis igitur Syllogismi duæ sunt, nec plures, formulæ.

I. Quæ vocatur *Constructiva*.

Si C. D. tum K. Δ.

Sed C. D. ergo K. Δ.

II. Quæ dicitur *Destructiva*.

Si C. D. tum K. Δ.

Sed non K. Δ. ergo non C. D.

§. 3. **H**ÆC non ignoravit Aristoteles; sed re penitus excussa, vidit omnem Syllogismum Conditionalem vel æquipollere Categorico, vel prorsus esse repudiandum. Quippe dato quocunque Conditionali, qui legitimo uteretur argumento, dari aliquem Categoricum, in quo idem argumentum eandem vim obtineret, ad eandem conclusionem inferendam.

Nam in hujusmodi disputatione, proposito Syllogismo cujus major constat duabus Categoricis, statuitur vel harum altera, vel quæ alteram evertit, ut inferatur vel reliqua, vel quæ reliquam evertat. Quicquid

quid horum fiet, proponetur Enthymema, cujus vis in *Hypothesi* fundatur, quodque propterea non valebit, nisi elici possit ex *Hypothesi Completoria*, præmissa nempe altera quæ Enthymemati ad Syllogismum deest.

Jam, cum Enthymema legitimum sit nihil aliud quam præmissa altera cum conclusione alicujus Syllogismi, erunt in eo tres, nec plures, termini; duo D & Δ diversi, tertius C communis: desideratur vero præmissa reliqua cujus termini sunt D & Δ. Atque hinc fit, ut pro varia terminorum dispositione quatuor sint formulæ Enthymematis; quarum unaquæque duplicem recipit Completoriam; ut in Schemate.

Enthymema	complet.	D. Δ.	Δ. D.
C. D. ergo C. Δ.	Major in figura I.	in II.	
D. C.		III. IV.	
C. D. ergo Δ. C.	Minor in figura IV.	II.	
D. C.		III. I.	

Quando igitur Syllogismi Categorici modi possibiles sunt 24; tolerabiles, tantum 19; probabiles, tantum 14: cumque ad complendum Enthymema quælibet Figura bis adhibeatur: erunt complendi Enthym-

thymematis modi possibiles 48; tolerabiles 38; probabiles tantum 28; qui etiam numerus perfectus est. Quot autem modis compleri poterit Enthymema, totidem, & non pluribus, legitime disputari potest, adhibito Syllogismo cujus Major est Conditionalis.

Nam si Enthymema vel duos tantum, vel quatuor habeat terminos, nisi (quod interdum accidit) ad tres possint revocari, prorsus explodi debet; etiam si vera sit Antecedens, & ab ea Consequens dependeat. Ut in his; *Omnis homo est animal: ergo Aliquod animal est homo. Zeno non fallitur: ergo Aliquis futor est Rex.* Argumentum utrobique bonum, Enthymema vitiosum est. Neque enim in hujusmodi casibus Consequens ex Antecedente sequitur, sed ex Antecedente, cum alio, vel pluribus aliis. Quare, posita Antecedente, non continuo inferenda est Consequens; sed adjunctis cæteris quæ perficiunt argumentum, per plures Syllogismos recto ordine deducenda.

§. 4. **Q**UÆ de *Conditionali* dicta sunt, *Disjunctiva* satis cavent. Ejus enim in Syllogismo positæ sententia conditionaliter efferri semper potest.

v. g.

v. g. Si posita vel C vel D
Subsumatur

Sed C ergo non D
D non C
non C ergo D
non D C

Pro exposita Disjunctiva
dic conditionaliter

Si C tum non D
D non C
non C tum D
non D C.

§. 5. **S**uperest Syllogismus quidam Hypotheticus redundans, alio nomine *Dilemma*, quia plerumque duo (et si interdum plura) proponit adversario capienda; quorum utrumvis acceperit, causa cadet. Tale est illud Biantis, *Si uxorem ducas formosam, habebis uxorem communem; si deformem, uxorem poenam*: ergo *Nulla est ducenda*.

Hoc non valet, nisi ita comparetur, ut partem alteram accipi sit necesse; utraque autem feriat; nec possit retorqueri. Quæ si vidisset Bias, suo sibi Dilemmate minus placuisset; neque enim vel formosa uxor
F vel

vel deformis necessario futura est; sed est media quædam pulchritudo, quam Ennius *statam* appellavit; Favorinus eleganter *uxoriam*. Porro, nec formosa omnis est communis, nec deformis, pœna. Denique Dilemma facile retorqueri potest. Puta, *Si formosam duxero, non habebo pœnam; si deformem, non habebo communem.*

Dilemma nihil aliud est quam *Inductio Negativa*; in qua Syllogismi Major, Conditionalis est cum consequente distributiva: puta, *Si omnino, tum sic, vel sic, vel sic*; quam efferre Categorice adeo est proclive ut non indigeat præcepto.

ARTIS

ARTIS LOGICÆ COMPENDIUM.

LIB. II. CAP. I.

De Syllogismo quoad Materiam.

§. I. **H**ÆC de Syllogismo quoad *Formam* spectato. Jam de eodem quoad *Materiam*, h. e. *Certitudinem & Evidentiam* propositionum ex quibus componitur.

Certa autem propositio est, cui nihil occurrit in contrarium, vel quod occurrit instar nihili est; ut, *Omnis homo est risibilis: Evidens*, quæ simul ac percipitur assensum imperat; ut, *Totum est majus sua parte: Dubia*; in qua hæremus, cum illius pars utraque valde se probet intellectui; ut, *Astra regunt homines*; nam & regere & non regere videntur.

Dubitanti siquid aliud occurrat, quo pendens animus in alterutram partem pro-

F 2   pendeat,

pendeat, quod erat Dubium fit *Probabile*. Et potest quod probatur *Verum* esse, sed probanti tantum *Verisimile* est. Multis nihilominus assentimur isto modo, & assensui nomen est *Opinio*.

Est igitur *Opinio* propositionis *tantum probabilis*; eique nulla competit certitudo; sed in ipsa sui ratione includit *formidinem oppositi*. Sunt Opinioni tamen *Gradus* quidam *ad certitudinem*, pro diverso pondere rationum quæ assensum movent, diversi. Est quod omnibus, quod plerisque, quod sapientibus videtur; & quod horum singulis, quod plerisque, quod celeberrimis: quorum omnium dispar est probabilitas; quorundam vero tanta, ut ad certitudinem quam proxime accedat.

§. 2. **C***ertitudo* eadem videtur quæ improprie vulgo dicitur *Evidentia Moralis*; quæque iis convenit effatis de quibus nemo prudens dubitaverit: qualia præsertim sunt *Principia* ad vitam moresque pertinentia, cum conclusionibus quæ ab his legitime deducuntur. Nam huiusmodi propositiones videntur esse plusquam probabiles, nondum tamen evidentes: neque enim eas quisque amplectitur quam-

quamprimum apprehendit; sed iis prudens sine ulla formidine assentitur.

Certitudo duplex est; alia *Objecti*, quæ est rei percipiendæ; alia *Subjecti*, quæ est Intellectus percipientis. Et utrique sui sunt *gradus*. Est enim *Certius* certitudine *Objecti*, id cui minus obest; certitudine *Subjecti*, cui quod obest minus percipitur. Evidentia similiter duplex est; *Objecti* nempe, & *Subjecti*; & utrique sui sunt *gradus*. Dispar enim evidentia est, prout id quod percipitur vel est sponte perspicuum; vel a sponte perspicuo propius abest; vel utrumvis horum videtur.

Atque hinc, rursus, evidentia multifariam dividitur. Sed nostro sufficit instituto, quod hæc, de qua loquimur, Propositionis Evidentia, vel est 1. *Axiomatis* sponte perspicui; cui proinde sine ulla probatione assentimur: vel 2. *Conclusionis* ab ejusmodi axiomatibus (*immediate* an *mediate* parum refert, modo) rite deductæ. Nam cum una sit Veritas, sibi constans, apteque cohærens; quodque verum, vel per se certum atque evidens sit, vel cum effatis quibusdam certis & evidentibus necessario connexum; fit, ut quamprimum apprehenditur hæc connexio, eadem omnia quasi luce

perfusa, parem (specie) consequantur assensum.

Qui postremæ huic evidentiaë competit assensus, apud Logicos vocatur *Scientia*. Est igitur *Scientia conclusionis certa & evidētis*, a præmissis certis & evidētibus legitime deductæ. Certitudinem vero utramque intelligo; & utramque (tam Objecti scilicet quam Subjecti) evidentiam. Nam per Objecti certitudinem *Scientia* distinguitur ab *Errore*; per Subjecti certitudinem ab *Opinione*. Si desit evidentia subjecti, nulla est *Scientia*; ubi sola adest, persuasa tantum, non realis evidentia est.

§. 3. **D**ari autem Certitudinem, immo & *Scientiam*, non est operose probandum, quando sentiunt omnes, & fatentur cordati, multa sibi constare; diversa quidem certitudine, & dispari evidentia, sed utcunque satis explorata. Nam perito homini & probo libenter assentimur; libentius, si quod asserit ratione confirmet: quædam neque teste indigent, neque ratione, quæ natura duce amplectimur; quædam etiam accepimus divinitus revelata. Est igitur, ubi nos autoritas divina, ubi insita naturæ vis, ubi rationum pondus, ubi ho-

minum reverentia commoveat, ut, quod harum rerum aliqua confirmat, in eo animus, tanquam vero, libenter acquiescat: etsi non eadem in omnibus propensione, sed in iis promptius & libentius quæ ab omni erroris periculo remota longius arbitratur.

Ubi nos commovet Autoritas, Testimonio assentimur; idemque est quod vocamus *Credere*; & assensui nomen *Fides* est. Appellatur autem *Fides divina* quæ divino nititur testimonio; *Humana* quæ humano. Quæ Natura duce amplectimur, ea nos *Percipere*, quæ docet Ratio, *Cognoscere*, (quando carent nominibus propriis) non incommode dicemus.

Deus nec errare potest, nec decipere; at sæpissime falluntur homines, & sæpe fallunt: media quadam fide nobiscum agunt ratio & natura, quæ si ipsæ falluntur interdum, tamen se sequentem rarius in errorem ducunt. Fide igitur divina nihil est stabilius; nihil tam lubricum quam humana; nam in illa nulla est *erroris possibilitas*; in hac, *magna* semper *suspicio*: in cæteris quæ percipimus, quæque cognoscimus, sæpe nullus erroris *metus*, sed aliquod semper est *periculum*: unde animus in fide divina summum obtinet quietis gradum;

in humana infimum; in cæteris medios, proque objecti evidentia, certitudine, probabilitate, diversos.

Quod si libuerit quandam quasi *Affensus Scalam* construere, erunt in ea gradus sex hoc ordine numerandi. 1. *Fides humana*, quæ est agnitio propositionis dubiæ: 2. *Opinio*, quæ probabilis: 3. Caret nomine, sed vocari potest *Sententia*, quæ est propositionis certæ: 4. *Scientia*, quæ est conclusionis certæ & evidentis: 5. *Intelligentia*, quæ est principii indemonstrabilis: 6. *Fides divina*, quæ est propositionis infallibilis.

§. 4. **C**Uilibet assensus gradui sunt effata quædam congruentia, quæ & illi pariendo sunt idonea. De iis breviter dicemus, sumpto inde initio ubi maxima habetur Certitudo.

1. FIDEI DIVINÆ Principia sunt ea omnia, & sola, quæ divinitus accepimus, Sacris Literis consignata; ut, Deum esse tres Personas, unum Deum; Jesum Christum esse Messiam; &c.

2. 3. INTELLIGENTIÆ, quæ *proprie vocantur Axiomata*; SCIENTIÆ, quæ sunt *Ἀξιωματικὴν*; & quicquid aliud ex præmissis

missis certis & evidentibus legitime deduci potest.

Est autem *Axioma proprie dictum*, Propositio, quæ, cum negari nequeat, probari neque indiget, neque potest. Quippe cujus est tanta certitudo, tam illustris evidentia, ut, terminis suis rite intellectis, assensum quasi extorqueat; nec est aliquid illa clarius, per quod demonstretur.

Αξιωματικόν est Propositio quæ probari non indiget, sed tamen potest. Hujus enim *posterior* evidentia, quia *Discursiva* est, axiomatis vero *Intuitiva*. Quapropter axioma est *natura sua* evidentius; etsi fuerit (ut interdum accidit) *quoad Nos* intellectu difficilior.

Sunt qui unicum esse volunt axioma, idque Metaphysicum; de quo non liber disputare. Plura autem si sint, in iis esse existimem quæ sequuntur.

I. E *Theologia Naturali*. I. Deus nec errare potest, nec decipere. Unde manant duo quæ sequuntur *Αξιωματικόν*. II. Testimonio Divino (rite agnito, riteque intellecto) absoluta fides adhibenda est. III. Quod divinitus revelatur neque rationi unquam, neque sensui contradicit. Est ubi utrumque *superet*; sed neutri uspiam
con-

contradicit, circa proprium objectum minus suum rite obeunti.

2. E *Mathesi*. I. Totum est majus partibus suis singulis; æquale universis. II. Superficies quæ superimpositæ sibi mutuo congruunt sunt æquales. Cum nonnullis aliis. Sed pro axiomatibus ea sæpe statuunt Mathematici, quæ, stricte loquendo, sunt tantum *Αξιωματισμῶν*.

3. E *Metaphysica*. I. Impossibile est idem simul esse & non esse: quod est nobile illud axioma proprie dictum; quippe certum, evidens, & indemonstrabile, a quo manant hæc sequentia. II. Quodlibet est vel non est: quod videtur priori simplicius, sed non est prius; potest enim ex eo demonstrari. III. Ex duobus hisce sequitur, quod affirmatio & negatio de eodem, secundum idem, nequeunt esse simul veræ. Vel, ut Logici loquuntur, Duæ Contradictoriæ nec simul veræ, nec simul falsæ esse possunt. IV. Sequitur ex primo, quod Quicquid est, quando est, necesse est esse: quia maxima est ejus necessitas cujus Oppositum est impossibile.

4. E *Logica*. I. Quod prædicatur universaliter de alio &c. quod est *Dictum de Omni & Nullo*; de quo *vide supra p. 42.*

II. Quod

II. Quod in aliis quoque Scientiis locum habet, viz. Quæ conveniunt in aliquo tertio, conveniunt inter se : *vide* p. 28. Quibus addi possunt cætera, ex quibus Syllogismi structura ibidem deducitur.

§. 5. 4. **C**Æteris Artibus & Scientiis nulla esse axiomata plerique autumant. Quod si ita sit, non videtur ipsi rerum naturæ, sed nostræ potius inertię tribuendum. Nam cum ipsius Physicæ tot partes sint adeo luculenter demonstratæ, quid esse causæ putemus cur in cæteris idem non potuerit præstari, modo eadem omnes solertia fuissent excultæ? Nec videtur Moralis Philosophia Mathematicam Demonstrandi methodum refugere, et si nondum sit adepta: sed utiliter hac in re sibi defuit humana ratio, quando recte vivendi principia, cum majori certitudine pariter & autoritate, divinitus essent revelanda.

Sed in iis disciplinis quas Philosophi negant *Demonstrare*, magnam tamen *Certitudinem* reperiri posse consentitur : & reperta esse effata, apud sanos omnes axiomatum instar indubia, quibus, si non *Scientia*, saltem, quæ ad illam proxime accedit, quam-

quamque SENTENTIAM ante diximus, pariatur. Ad hanc itaque classem revocanda sunt, quæ ex communi lege naturæ, recte rem reputantibus, certa sunt & perspicua: ut, *Ex Nihilo Nihil fieri*; *In Nihilum Nil posse revocari*; *Nihil aut fieri sine causa*, aut *suiipfius causam esse*; aliaque plura hujus generis, de quibus posse dubitare non mediocris est insanix. Porro *Deum esse*, & *Parentes coli oportere*, nulla est gens tam barbara quæ non agnoscat: *Quodque fieri Tibi nolis, id ne Alteri facias*, ipsi etiam infantes sine ulla disciplina prohibent.

Fuere (inquires) qui de hisce omnibus dubitaverint: at fuere etiam (sic enim accepimus) qui de principiis quoque Mathematicis disputarent. Potest contra disputari: sed, quæ est illa tam indubia propositio, cui Sophista nequeat contradicere? Si intes, posse hæc omnia ratione concludi, posse quidem confitendum est; sed cur indigeant, non apparet: aut cur habendus sit rectæ rationis compos, si quis ea sibi neget constare, quæ sunt infantibus barbarisque manifesta. Se de his alias: nunc, id quod largiuntur accepimus, & hujusmodi principia in quarto gradu collocamus.

§.6.5. Opi-

§. 6. 5. **O**PINIONI pariendæ quæ infer-
viunt Effata, appellantur *Ma-*
xima: nam plerumque obtinent, & ple-
risque probantur: verum nec omnibus, nec
ubique; sunt enim plerisque suæ quæ vo-
cantur *Fallentia*.

Inter hæc Effata quædam numerari so-
lent quæ sunt æternæ veritatis. v. g. *Posito*,
Subjecto, ponitur *Accidens proprium*; & *con-*
tra: item, *Posito contradictoriorum uno*, tol-
litur reliquum; & *sublato*, ponitur; aliaque.
Sed ad hanc classẽ ea sola proprie per-
tinere videntur, quæ locum quasi medium
obtinent inter Certa & Dubia: cujusmodi
est quælibet Propositio, quæ non nititur
Testimonio, cujusque veritas ad partem
alteram inclinat, sed nondum est explo-
rata. Sicubi autem disputando perfectum
est, ut propositæ quæstionis pars altera
retineri debeat, tum, quæstio sic deter-
minata, non in Probabilibus subsistere, sed
ad gradum aliquem altioreẽ promoveri
debet.

6. FIDEI HUMANÆ lubricitas ex hoc
nascitur, quod Idoneum Testem oporteat
quid dicat scire, quidque sciat dicere, &
utrumque credenti constare: quæ ab ho-
mine, si hominem cogites, non est cur
G expectes.

expectes. Rerum alia est ratio; de quibus judicantes si fallamur, nostra culpa est: Bona fide semper agit Natura. Quamobrem necesse est, si rem ipsam spectemus, cuivis potius quam homini confidere; quæque ab homine accipimus pro infirmis habere; etiam cum acciderit (ut sæpe solet) nihil nobis occurrere cur de Testimonio dubitemus magis quam de Demonstratione Mathematica.

§. 7. **P**RO diversis gradibus Assensus, poterat *Syllogismus*, quoad *Materiam spectatus*, quinquiesariam dividi. Effer enim *Infallibilis*, *Scientificus*, *Certus*, *Probabilis*, *Dubius*. At cum duo priores assensum certam & evidentem (h.e. *scientiam*) pariant; cumque nulla sit tanta certitudo quæ (*scientia minor*) oppositi formidinem aliquam non relinquat; ea omnis *Opinionis* ambitu concludi, adeoque distingui solet *Syllogismus quoad materiam* in duas species.

1. Qui *scientiam* parit appellatur *Scientificus*; alio nomine *Amplius Demonstrativus*, & interdum *Demonstratio*. Conclusiones enim certas & evidentes apud Mathematicos reperiri multas in confesso est: cumque Illi quæ docent soleant adjuncto

Dia-

Diagrammate ostendere; seque propterea non rem probare, sed (quod majorem innuit Evidentiam) *Demonstrare* dicant; arcesso igitur ab Illis vocabulo, *Syllogismus scire faciens* apud Logicos vocatur *Demonstratio*. Cumque in Scientia (siqua forte possibilitas, tamen) nullus sit erroris metus; quod hujusmodi Syllogismis, sive uno, sive pluribus probatur, id libenter agnoscimus sicut perhibetur *ita esse*; & *aliter* (saltem naturaliter) *se habere non posse*.

2. Qui *Opinionem* (h. e. assensum quemlibet scientia minorem) parit, appellatur *Dialecticus*, Διαλεκτικός, i. e. probabiliter differens: quæque proprie dicitur *Dialectica*, est pars Logicæ quæ de hoc agit Syllogismo. Multiplex autem est materia circa quam versatur opinio, & per omnes sparsa disciplinas: cujus infinitam pene varietatem ad pauca capita revocavit Aristoteles, & sub iis Effata Dialectica suis quasi in sedibus locavit. Hæc itaque capita Τόπος, i. e. *Locos* appellat; unde Syllogismus Dialecticus alio nomine *Topicus* dicitur.

§. 8. **D**E Locis hisce Dialecticis (quamvis omitti poterant) dicam quod sufficiat Compendio. *Locorum Artificialium*

ad Logicam proprie pertinentium classes septem sunt.

I. CAUSA & CAUSATUM. Hujus Maximæ 1. Causa est prior (*natura*) suo causato. *Finalis, intentione: Efficiens, Materialis, & Formalis, executione.* 2. Posita causa (*proxima, per se, & totali*) ponitur effectus, sublata tollitur. 3. Efficiens non dat quod non habet; *vel Formaliter scil. vel Eminenter.* 4. Qualis (*essentialiter*) causa (*univoca*) talis effectus.

II. SUBJECTUM, i. e. cui aliquid attribuitur; & ACCIDENS five adjunctum h. e. ipsum attributum. Hujus Maximæ. 1. Subjectum denominatur ab adjuncto. 2. Posito subjecto, ponitur adjunctum (*proprium & inseparabile*) & contra.

III. DISSENTANEA quæ quovis modo differunt: & COMPARATA, quæ ratione quantitatis vel qualitatis. Hujus Maximæ. 1. Oppositorum eadem est ratio, respectu scientiæ, & subjecti. 2. Majoris boni contrarium est majus malum; & contra. 3. Nullum simile est (*essentialiter*) idem.

IV. CONJUGATA, i. e. Dictiones cognatæ vocis & significationis; & NOTATIO. Hujus Maximæ. 1. Cui convenit
unum

unum Conjugatorum convenit alterum. *Fallit tamen quoties arguitur ab actione ad habitum; vel a potentia ad actum.* 2. Si unum Conjugatorum de uno dicatur, alterum de altero dicitur. 3. Notatum & notatio eidem conveniunt: *nisi in notationibus ineptis.*

V. TOTUM & PARS. Hujus Maximæ. 1. Positis partibus (*simul sumptis & unitis*) ponitur totum. 2. Partes sunt propter totum.

VI. GENUS & SPECIES, seu potius *Generale & Particulare.* Hujus Maximæ. 1. Sublato genere, tollitur species. 2. De quo prædicatur species, de eodem & genus.

VII. DEFINITIO & DIVISIO. Hujus Maximæ. 1. Quidquid definitur (*essentialiter*) est species. 2. Cui convenit definitio convenit definitum. 3. Præstat divisio bimembris *ubi commode haberi potest.*

Argumentum *Inartificiale* unum est; nempe TESTIMONIUM. Hujus Maximæ. 1. Divino testimonio absoluta fides adhibenda est. 2. Peritis credendum est in sua arte; *ubi nec peritiores, nec sensus contradicunt.*

Exemplum Syllogismi Topici. Inter Maximas Loci qui vocatur *Testimonium* reperitur hæc; *Peritis credendum est in sua*

G 3

arte;

arte; ex qua elicitur hujusmodi Syllogismus Topicus. *Quod (Pythagoras) Ipse dixit concedendum est. Migrare animas Ipse dixit: ergo Migrare animas concedendum est. Probatur Major; quia Peritis credendum est in sua arte.*

§. 9. **D**Uæ sunt demonstrationis species. Prima, quæ demonstrat Ὀν , sive *Quod res sit*; probando, vel simpliciter & directe *rem ita esse*, & tum vocatur *Ostensiva*, seu potius *Directa*; vel si *non sit*, absurdi aliquid necessario secuturum. Hæc est quæ græce dicitur Αναγών , latine, *du-cens ad absurdum, impossibile, incommodum*, uno verbo recte dixeris *Obliquam*. Exemplum ejus dat reductio Syllogismi a *Baroko* vel *Bokardo* ad *Barbara*.

Ostensiva Directa fit duobus modis.
 1. Quando aliquid demonstratur per *Effectum*; ut si diceres, *Luna Soli opposita nigra cernitur*; ergo patitur *Eclipsin*. 2. Quando per *Causam remotam*; ut si idem colligeres quia *Sol & Luna diametraliter oppo-nuntur*. Quod si illud demonstrares per *Causam proximam*, quia nempe *Terra inter solem & lunam interponitur*, tum fieret
 Secunda Demonstrationis species Διήγησις ,
 i. e.

i. e. quæ docet *Quare*, vel *Propter quid* res sit; causam ejus assignando, non quamcunque, sed *proximam* seu *immediatam*. Sic enim statuunt Logici quod *Scientia* omnis est *Cognitio rei per causam*, sed *proprie dicta* per *propriam*, h. e. *proximam*: nam per remotam *Cur sit* aliquatenus ostenditur; nihil amplius quam *Quod sit* demonstratur.

Utriusque Speciei membra gradu differunt. Nam obliqua *ἢ* est deterior directæ, quia non demonstrat *rem ita esse*, nisi quatenus docet *eam aliter se habere non posse*; quod tametsi eodem redeat, tamen animo minus satisfacit; nam si par sit utrobique Certitudo, hujus tamen minor Evidentia est.

Habet & *Δίπν* suos gradus; quia potest esse causa proxima quæ non est *prima*, h. e. per se nota & indemonstrabilis: cujus ideo præfertur Evidentia, quia (contra quam cæteræ) sua luce est conspicua, & nihil indiget aliena. *Quare*, quæ hanc adhibet causam demonstratio, & habetur, & nominatur *Potissima*.

Sunt igitur ex mente Logicorum Demonstrandi quatuor modi; quorum alter alteri evidentia, adeoque dignitate, præstat. *Valet Demonstratio obliqua; Potens*

G 4 est

est quælibet Directa; Potior quæ per causam proximam, Potissima quæ per primam demonstrat. Hujus est vulgata illa Definitio, *Syllogismus constans veris, primis, immediatis, notioribus, prioribus, & causis Conclusionis*. Exemplum, nisi forte apud Mathematicos, an uspiam occurrat nescio.

§. 9. **E**st & alia Syllogismi species (seu imago potius) *Fallacia*, quæ errorem parit; quæque proinde hoc in loco a plerisque tractatur. Sed, ut aliis videtur, minus recte: quia quæ proprie dicitur Fallacia, non tam materia quam forma peccat; idque innuit Aristotelis Definitio, *Qui videtur esse Syllogismus nec tamen est*: esset enim nisi forma peccaret. Nihilominus in Fallaciis numerari solent quædam, quæ materia potius, quam forma peccant. Quare integra illarum doctrina cuilibet præcedentium capitulum se addici vetat; suumque sibi seorsim locum vendicat.

LIB. II. CAP. I.

De Fallaciis.

§. 1. **H**onestum initio *Sophistarum* nomen, tandem ad eos transiit, qui non
inda-

indagandæ veritatis studio, sed pompæ, quæstus, victoriæ, litis gratia disputarent. Hi in disputando id plerumque agebant, ut Respondens cogeretur vel 1°. *Seipsum redarguere*; h. e. contradicere, quod dedisset retractando; vel 2°. Dare quod esset manifesto *falsum*; vel 3°. Dare aliquid *Paradoxum*, sive præter communem sententiam; vel 4°. Facere *Solæcismum*; vel 5°. denique *Nugari*; h. e. aliquid dicere quod ad rem non faceret, vel si faceret, esset ante dictum. Unde quinque vocabantur *sophistarum meta*; *Redargutio*, *Falsum*, *Inopinabile* sive *Paradoxum*, *Solæcismus*, *Nugatio*.

Has ut attingerent, utebantur plerumque Syllogismis veros mentientibus; quibus incautum Respondentem *capere*, laudi ducebant; & si ad primam metam pervenissent, quæ græce dicitur *Elenchus*, id vero serio triumphabant. Hinc itaque factum ut *Fallacia*, h. e. quilibet Syllogismus ad fallendum adhibitus, diceretur etiam *Captiosus*, *Sophisticus*, *Sophisma* item, & *Elenchus*.

Magna horum varietas ad tredecim species, seu classes potius, ab Aristotele reducitur. Nam fallacias numerat sex quæ *multiplicitate dictionis*, septem, quæ aliquo *extra dictionem* vitio laborant.

§. 2. Fal-

§. 2. *Fallacia dictionis sive in dictione sex.*

I. II. **F**allacia *aquivocationis*, sive nata ex voce æquivoca: ut *Canis est animal; Sirius est canis; ergo Sirius est animal.* In hac sunt quatuor termini; quorum duo, vox *Canis* æquivoce sumpta.

Fallacia amphibolia; sive nata ex sententia *amphibola*, h. e. ancipitis structuræ; ut, *Quod tangitur a Socrate illud sentit. Columna tangitur a Socrate, ergo columna sentit.* Vox *sentit*, non sponte, sed in hac structura est ambigua; cujus vi, in Majori significat *Sentit Socrates*, in Conclusionem, *Sentit Socratem*: Quare Syllogismus habet quatuor terminos.

“Huc pertinet illud Chrysippi: *Quod loqueris ex ore tuo egreditur; Currum loqueris; ergo Currus ex ore tuo egreditur.*

“Illud quoque Menedemi Eretrienſis quem *ἰερισμῶτατος* appellat Laërtius: *Diversum a Diverso Diversum est. Prodesse est a Bono Diversum: Prodesse igitur non est Bonum.*

“Item hoc Enthymema, quod fefellit Virum satis alias perspicacem; *Possum data peripheria trientem exhibere; Possum igitur datam peripheriam trifecare*; cujus falsitatem ipsa Praxis redarguit; neque enim trientem exhibuit, sed minoris circuli

“culi peripheriam trienti parem: h.e. non
 “*trientem ipsum, sed trientis valorem*: Pa-
 “ria fecisset qui oblatum sibi solidum tri-
 “secturus, ne attrectato quidem solido
 “porrexisset drachmam.

III. IV. Fallacia *Compositionis*, ubi da-
 tum in sensu diviso sumitur in composito;
 ut, *Duo & tria sunt par & impar*; *Quin-*
que sunt duo & tria; ergo, *Quinque sunt*
par & impar. Fallacia *Divisionis*, quando
 datum in sensu composito sumitur in di-
 viso; ut, *Planeta sunt septem*; *Sol & Luna*
sunt Planeta; ergo, *Sol & Luna sunt septem*.
 Utroque modo quatuor termini si aperte
 loquaris. v. g. prioris Syllogismi mens est,
 Duo & Tria *seorsim accepta* sunt Par & Im-
 par. Quinque sunt Duo & Tria *in unum*
composita &c. Posterioris vero, Planetæ
collective sumpti sunt septem. Sol & Luna
 sunt Planetæ *distributive sumpti*, &c. Un-
 de duplex utrobique Medius.

“Hujus Exemplum est Syllogismus qui
 “*Ξενοφών, ΜΕΤΕΝΣ* dicitur; qui tanto-
 “pere placuit Zenoni Stoico, ut Sophistæ,
 “a quo eum didicerat, duplum pactæ mer-
 “cedis numeraret. Proponente Ammo-
 “nio sic se habet: *Si messurus es, non for-*
 “*tasse metes, fortasse non metes, sed metes*
 “*omnino*;

“ *omnino ; Pariter Si non messurus es, non*
 “ *fortasse metes, fortasse non metes, sed pror-*
 “ *sus non metes. Atqui vel metere Te vel non*
 “ *metere necessarium est ; Perit igitur For-*
 “ *tasse illud quod in neutra hypothesis locum*
 “ *habet. Fortunatum Sophistam ! qui du-*
 “ *pla mercede hunc fumum vendidit ; Vel*
 “ *hoc vel illud evenire est necesse ; Quare hoc*
 “ *& non illud necessario eventurum est. Ni-*
 “ *hil amplius dicit qui sic dixerit, Ut vel*
 “ *metas vel non metas est necesse ; ergo, vel*
 “ *necessario metes, vel necessario non metes.*
 “ *Breviter hæc Fallacia Divisionis est ; nam*
 “ *in Antecedente Modus Necessario non*
 “ *tribuitur nisi toti disjunctivæ ; sed in*
 “ *consequente dicitur de ejusdem mem-*
 “ *bris seorsim acceptis.*

V. Fallacia *Accentus*, seu *Prosodia* po-
 tius, quando pro eodem sumuntur quæ vel
 litera, vel spiritu, vel tempore, vel accentu
 sunt diversa : ut, est *servus* ; ergo est *cer-*
vus. Est *ara* ; ergo est *hara*. Est *malum*
an apple ; ergo *malum an evil*. Venatur
lépores ; ergo, & *lepóres* ; quibus falli qui
 potest, debet.

VI. Fallacia *Figura dictionis*, quando
 propter dictiones similes, quod de uno da-
 tur, de altero arripitur : idque vel *Gram-*
matice,

matice, ut, *Musa* est foeminini generis, ergo & *Poeta*: vel *Logice*, ut, *Docere est agere*, ergo & *Videre*. Hæc materia potius quam forma peccat, & operose solvi non postulat: ponit aliquid manifeste falsum; quo negato evertitur.

§. 3. *Fallacia extra dictionem septem.*

I. **F**allacia *Accidentis*; quando *accidentarium* aliquod confunditur cum eo quod est *essentiale* seu principaliter intentum: ut, *Quod emisisti comedisti*; *Crudum emisisti*; ergo, *Crudum comedisti*: in quo *Quod emisisti*, & *Quale emisisti* confunduntur; unde quatuor termini.

“Ad hanc poterit (vel si mavis ad sequentem) revocari Syllogismus qui dicitur **OBVELATUS**, alio nomine **ELECTRA**. Nam colligere pertendit, quod & patrem filius, & soror fratrem (v. g. *Electra Orestem*) *prorsus* nesciat, si eundem *velo obductum* se nescire fateatur.

“Eodem revocari poterint **ACERVALIS** & **CALVUS**, quæ sunt ejusdem Sophismatis duo tantum exempla. v. g. Si rogatus a Sophista gradatim neges te *Calvum* fore amisso crine uno, duobus, tribus, & sic deinceps ad 99, sed amissis
H “cen-

“centum concedas; vel, eodem modo, ne-
 “ges 99 grana *Acervum* esse, centum au-
 “tem esse fatearis; concludet ille, grano
 “*unico* adjecto acervum fieri; crine *unico*
 “amisso, calvitiam. Facile autem respon-
 “detur, unum centesimum non esse uni-
 “cum; nam est unum cum 99. Vel (si
 “mavis) sic; Fit acervus grano *uno*, sed
 “adjecto; adeoque non *unico*, sed cum
 “pluribus aliis. Fit calvities crine *uno*,
 “sed post multos alios, amisso.

II. Fallacia a *Dicto secundum Quid*, ad
Dictum Simpliciter; quando proceditur a
 voce determinata sumpta, ad eandem ab-
 solute positam: ut, *Æthiops est albus den-*
tes; ergo *albus*: unde quatuor esse Ter-
 minos necesse est.

“In hanc incidit fallaciam qui *ACHIL-*
 “*LES* dicitur Zenonis Eleatæ. Sit Achil-
 “les (inquit) quantum voles ~~velox~~ *velox*,
 “puta decuplo velocior Testudine. Quie-
 “scente illo, confecerit Testudo partem
 “aliquam (puta decimam) spatii percur-
 “rendi. Tum procedat Achilles, idemque
 “spatium percurrat; progreditur interim
 “Testudo per partem ejus decimam h. e.
 “totius spatii centesimam; hanc conficiat
 “Achilles, & percurrent interim Testudo
 “hujus

“ hujus centesimæ decimam; & sic deinceps in infinitum. Quo fiet ut Achilles nunquam assequatur Testudinem.

“ Ineptum est hoc Sophisma. 1. Quia solvitur ambulando; quod fecit Diogenes. 2. Quoniam ex ipsa Hypothesi, dum Testudo quæ præcessit spatio A, conficit $\frac{1}{10}$ A, Achilles conficiet 2 A, adeoque statim assequetur eam, & antecedit. Sed hoc (inquies) in casu proposito nunquam fiet; recte; ne enim fiat, in ipso proponendi modo clam inseritur nova conditio. Nam 3. Argumentum aliis verbis hoc dicit; Si Achillem decuplo velociorem præcesserit Testudo, & *uterque meo pergat arbitrato*, Ego perficiam ne Achilles assequatur Testudinem; quare prorsus nunquam assequetur.

III. Fallacia Ignorationis Elenchi. *Elenchus* proprie Syllogismus est adversarium redarguens; confirmando scilicet quod illius sententiæ contradicat. Quare in hanc incidit Fallaciam qui se putat adversarium redarguere, non servatis *contradicendi legibus*, (de quibus vide supra p. 22.) Qui in his peccat, docendus est se nescire quid sit contradicere.

IV. Fallacia a Non-*causa* pro *Causa*; sive sit

fit *a non-vera pro vera*; sive *a non-tali pro tali*: ut, *Comata fulsit*; ergo *Bellum erit*; nullo modo; nam si fuerit, aliis de causis futurum est. *Quod inebriat prohibendum est. Vinum inebriat*; Nequaquam vero, sed abusus Vini. Hæc Fallacia bene solvitur negando causam falsam; melius adducendo germanam.

V. Fallacia *Consequentis*, quando inferitur quod non sequitur; ut, *Animal est*, ergo *Est homo*. Hic memineris, quod si recte ratione uti volumus, Consequentia aut Directa, Immediata, Formalis, aut plane nulla est: peccat enim contra aliquam Dialecticæ regulam; ad quam si provoces, refelletur.

“ In hac itaque classe non injuria re-
 “ pones Syllogismos aliquot Complexos,
 “ quos in *Arte Cogitandi* leges. v. g. Pag.
 “ 163, 164, 173, 175 *Exemp.* 4. in quibus
 “ omnibus Cogitator ex duobus bonis u-
 “ num fecit non bonum; substituendo pro
 “ præmissa altera propositionem quæ illam
 “ probat. Horum unum, ex quo de cæ-
 “ teris judicabis, vide *supra p.* 52.

“ Huc etiam referri poterit CROCODI-
 “ LUS, qui a Chrysippo inventus sic pro-
 “ ponitur: *Surripuerat infantem Crocodilus*:
 “ reddi-

“ *redditurum se pollicitus, si divinet mater u-*
 “ *trum apud se reddere, an non reddere, con-*
 “ *stituerit. Si dicat mater Non reddere,*
 “ *mentietur si infantem receperit: Si di-*
 “ *cat Reddere, non reddet quia hoc est fal-*
 “ *sum. Quamobrem Chrysippus nihil esse*
 “ *putat difficilius quam responsum matri*
 “ *suggerere. Non injuria, si lubricum pu-*
 “ *tet divinare; sed immerito si in hoc (ut*
 “ *videtur) hæreat, quod, si puerum Cro-*
 “ *codilus non reddere constituerit, quam-*
 “ *vis id mater divinaverit, non reddet;*
 “ *quia hoc facto Mater mentietur. Nam*
 “ *hoc non sequitur. Nam recepto puero,*
 “ *non mentitur illa, sed consilium mutat*
 “ *Crocodilus; quod sane potest facere, &*
 “ *ex pacto debet.*

VI. Fallacia *Petitionis Principii*, cum ut datum assumitur quod probatum oportuit. v. g. Cum probatur aliquid, vel per se ipsum, (quæ vocatur *Petitio statim*) ut, *Homo est; ergo Est homo:* vel per Synonymum; ut, *Ensis est acutus; ergo & Gladius:* vel per æque ignotum, ut, *Hic est pater Melchisedek, ergo hac Mater:* vel per ignotius; ut, *Hoc Quadratum est hujus Trianguli duplum, quia huic Circulo æquale:* vel per *Circulum;* resumendo scilicet quod re-

H 3

lictum

lictum est; ut si diceres, *Ignis est calidus*; ergo *urit*; & post pauca, *Ignis urit*, ergo *est calidus*.

“Hujus Classis est pervulgatum illud
“Veterum Sophisma, *Quod non amifisti ha-*
“*bes, Cornua non amifisti*, ergo habes; nam
supponit Te cornua habuisse.

“Ineptissima hæc Fallacia plus acumi-
“nis præfert juxta veterem Disputandi
“modum rogando proposita. Erit enim
“fortasse, qui rogatus, *Quod non amise-*
“*rit, utrum habeat necne?* non intelligat se
“captum iri si simpliciter respondeat; sive
“habere se, sive non habere dicat. Nam
“eum adiget Sophista ut vel se habere Cor-
“nua, vel non habere Oculos fateatur.

VII. Fallacia *plurium interrogationum*, quando plures quæstiones velut una proponuntur. v. g. *Suntne Mel & Fel dulcia? Estne homo animal & lapis?* Evertitur, ad singulas quæstiones distincte respondendo; sicut fecit Menedemus Eretrienfis, qui, rogante eum Alexino *Numquid Patrem verberare desisset?* *Nec verberavi*, inquit, *nec desii*.

§. 4. **A**Tque hæ sunt tredecim Sophismatum formulæ Veteribus usitatiores,

tatiores, quæ Tyronibus Logicis in exemplum proponi solent. Poterant esse pauciores; nam videntur aliquæ coincidere; & præterea tres, *Non causa pro causa*, *Petitio Principii*, & *Plures interrogationes*, non sunt Fallaciæ proprie dictæ, h. e. Syllogismi Forma peccantes, sed vitia male Opponentis.

Poterant & plures, nisi hic numerus Aristoteli satisfecisset; unde cæteris post illum Logicis satisfecit. Breviter, quot modis contra Syllogismi regulas supra constitutas peccatum fieri, & latere, totidem intendi poterit Fallacia: quam tamen facile deprehendet, qui ad canonem nôrit exigere.

V. g. Ex Dilemmatis legibus hæc tria facile solvuntur.

I. Diodori Croni, qui cum Stilponis sophismata solvere non posset, exinde *σοφιστής* appellatus est. Is ad hunc modum contra Motum disputat: *Mobile movetur vel in quo est loco, vel in quo non est*; at *Neutrum horum*; ergo *non omnino*. Unde facete illum lusit Herophilus, qui, ut luxatum illi humerum restitueret rogatus, *Tuus*, inquit, *humerus vel in quo erat loco existens excidit, vel in quo non erat*; at *Neutrum horum*, ergo

H 4

non

non omnino. Diodori argumento breviter & perspicue respondet Gassendus, Quod movetur, moveri *a loco* in quo erat, *per locum* in quo est, sive quem pertransit, *ad locum* in quo nondum est, sed futurum est. Neutram igitur Dilemmatis partem accipi est necesse.

2. Sed nec *inijus*, quæ *IGNAVA RATIO* ἀργὸς λόγος appellatur; quæ si valeat, nihil est omnino quod agamus in vita, inquit Cicero, qui eam sic proponit: Si *Fatum est agroto convalescere, si medicum adhibuerit, sive non adhibuerit, convalescet*: pariter, Si *illi fatum est non convalescere, sive medicum adhibuerit, sive non adhibuerit, non convalescet*: & alterutrum *Fatum est*; medicum igitur adhibere nihil attinet. Lepide respondit Chrysippus posse esse *Confatalia* adhibere medicum, & convalescere: quemadmodum & Zeno, quando servum furem verberabat, *Furari sibi Fatum esse* dicenti, & *Vapulare* respondit. Sed & huic reponi potest, Si sit *Fatum*, hoc valere argumentum; idque unum sufficere ne *Fatum esse* concedamus.

3. *RECIPROCUM* vocat Argumentum Gellius, quod græce dicitur Ἀντιστρέφω: cui illustrando conficta est fabula quæ Græcorum.

rum vanitatem olet. Narrant enim inter Protagoram & Euathlum, vel (ut Facetiæ locus sit) inter Coracem & Tisiam convenisse, ut hunc ille Dialecticam doceret; idque hac lege, ut dimidium mercedis statim acciperet; reliquum cum discipulus causam vicisset. Primam exinde litem cum discipulo contestatus est magister, cum mercedis reliquum lege peteret; apud Judices vero sic agebat: *Ego si vicero, Tisia, tu solves ex sententia, sin minus ex pacto; utroque igitur modo solvendum est.* Respondit Tisias, *Ego nihil solvo; Tu si viceris, ex pacto; sin minus, ex sententia.* Tanto utrinque acumine perculsi boni Judices, exclamarunt *Καὶς ἄβρανος καὶ ὧν ὧν*, causamque in longissimum diem distulerunt.

Ineptum erat Coracis Dilemma quia potuit tam bene retorqueri. Nihilominus callide agebat si id Judices vidissent. Nam cum mercedem inique peteret, causa cadere debebat: quamprimum autem cecidisset ei merces ex pacto debebatur.

§. 5. **P**Leraque Sophismata pluribus modis solvi possunt; unde a diversis diversimode solvuntur: quædam aliter, & operose, quæ videntur solvi posse simplicissime

plicissime docendo Sophistam tuum congrue loqui.

E. g. 1. *Possibile est album esse nigrum. Possibile est sedentem stare.* Potest quidem album fieri nigrum; & possibile est sedenti stare; at si hæc velles, incongrue locutus es. Nullo igitur acumine opus est ad respondendum; sed oratio utraque est simpliciter neganda; vel ut aperte falsa, si sit congrua; vel si non sit congrua, quia non est propositio.

2. *Qui magis esurit plus comedit; Qui minus comedit magis esurit, ergo, Qui minus comedit plus comedit.* Qui congrue loqueretur ita diceret; *Qui magis esurit plus comedit. Qui minus comedit magis esurit, ergo, Qui minus comedit plus comedit.*

3. MENTIENS, qui est græce *ψευδής*, Chrysippi Syllogismus ne ab ipso quidem solutus, præter cæteros insolubilis olim habebatur; adeo ut Philetas Coüs, præceptor Ptolemæi Philadelphi illius explicandi studio confectus interierit. Illum Cicero sic enuntiat: *Si dicis te mentiri, & verum dicis, mentiris; sed dicis Te mentiri, & verum dicis; mentiris igitur.*

Congrue loquere, Chrysippe, & intelliges Te vel nihil prorsus, vel nihil dicere difficile.

difficile. Qui dicit se *mentitum* & verum dicit, *mentitus est*; Qui *mentituram*, *mentietur*. Horum utrumque verum est, & nemini obscurum. Sed qui, ut verum simul dicat & mentiatur, dicit unum aliquid cujus partes sibi invicem contradicunt, is nec verum nec falsum, sed omnino nihil dicit: ubi enim sententiæ pars una evertit alteram, tota nihil significat sed inaniter strepit.

Subtilius disputare videntur qui sic agebant: *Cretenses esse mendaces dicit Epimenides Cretensis*; *Mentitur igitur*; ergo *Illi sunt veraces*; ergo, & *Ille verum dicit*; ergo, *Illi rursus sunt mendaces*, &c. Sed profecto nihil est infirmius hoc argumento, nisi vox *Cretenses* eos ad unum omnes significet; & omnis mendax quicquid dicit mentiatur.

Videtur autem hic *Mentiens* peperisse subtilem illam Scholasticorum *de Insolubilibus* doctrinam. Nam “ talia argumenta “ (inquit *Occam*) non possunt fieri, nisi “ quando actus humanus respicit illum terminum *Falsum*, vel aliquem consimilem “ affirmative; vel hunc terminum *Verum*, “ vel aliquem consimilem negative. Esse “ hæc *Sophismata* ante dixerat; nec vocari
Inso-

“ *Insolubilia* quia nullo modo solvi possunt,
 “ sed quia cum difficultate solvuntur.

Insolubilis exemplum sic proponitur. Incipiat Socrates sic loqui, *Socrates dicit falsum*; & nihil amplius loquatur: tum interroget aliquis, utrum vera an falsa sit hæc Propositio? Respondeo, nec veram, nec falsam esse, sed nihil significare, nisi aliquid aliud respiciat quod a Socrate ante dictum supponatur. Qui enim profert hæc verba, *Socrates dicit falsum*, fert iudicium de dicto Socratis; quique fert iudicium necessario præsupponit aliquid de quo iudicet. Unde, cum sententia præsupponat objectum suum, clarum est eandem numero propositionem, & sententiam ipsam, & objectum ejus esse non posse. Quare & Scholarum subtilitas hic nihil proficit; nihilque opus est plura dicere de Insolubilibus.

4. *FALLENS* Διαλανθάνων vel ut alii Διαλειθώς de Juramento ludit, sicut *Mentiens* de nuda affirmatione. e. g. *Qui jurat se falsum jurare, & falsum jurat, vere jurat.* Quare eodem fere modo quo *Mentiens* explicatur.

§.6. **L** Ibet hic extremo loco (quippe non valde alieno) eximere scrupulum qui

qui nonnullos hodie Mathematicos male habet. Nam in demonstrationibus quibusdam, conclusionem, ex sui contradictoria, per legitimas necessariasque consequentias directe inferri volunt. Quod si ita sit, miror a Veteribus, præsertim Scepticis non fuisse animadversum; quippe hoc dato, tota ruat Logica necesse est.

Dicunt tamen Theodosium demonstrasse quod *si Maris superficies non est Sphærica, est Sphærica*. Verum ille, nihil tale demonstravit, sed solummodo Maris superficiem *si nondum esset, fore Sphæricam*; quia siquid emineat (inquit) illud statim ex natura humidi subsidet: unde Maris superficies si sit (ut non est) inæqualis, fiet perfecte Sphærica.

Videamus aliud Exemplum. Sunt numeri duo inæquales, & inter se primi; Dico, quod eorum differentia ad minorem prima est. *Esto enim numerus aliquis qui metitur minorem, idemque metiatur differentiam; ergo, metitur eorum summam; ergo, metitur majorem, huic summæ parem; ergo, non metitur minorem.*

Possum hoc loco dicere quod mendose colligitur; siquis enim numerus minorem metiatur ex supposito, & majorem ex de-

I

mon-

monstrato, colligendum erat, *datos esse inter se compositos, quod est contra Hypothesin*. Verum ne pluribus exemplis sim molestus, malo generale responsum. Dico igitur, quod nulla hujusmodi demonstratio supponit *solam* suæ conclusionis contradictoriam; sed quælibet cum contradictoria ponit aliquid quod eam evertit; & evertere demonstrando ostendit. Quare conclusionem non infert ex ejus contradictoria; sed ex contradictoria cum contradictoriæ eversiva; quod si faciat, nihil mirum. Nam *Si Socrates v. g. est homo, & irrationalis, tum Si est homo, non est homo: &, Si Socrates est mortuus, & scit se esse mortuum, tum Si est mortuus, non est mortuus: & universaliter, Si & hac est vera, & qua hanc evertit; tum Si hac est vera, non est vera:* quibus omnibus inest una, quæ est prorsus nulla, difficultas: Ubi enim hypothesis evertit suppositionem, quidni ex hypothesis sequatur quod suppositioni contradicit?

§.7. **I**N tractatu de fallaciis definit Aristotelis Organon, adeoque Veterum Scholasticorum Logicæ, ni fallor, omnes. Nihil amplius ad Logicam proprie pertinere

nere censeo; sed promissum Artis Logicæ Compendium hoc sexto capite absolvi. Nihilominus, quia placuit Junioribus, plerisque quidem de Methodo, *Sanderfoni* etiam de usu Logicæ, differere; de utroque dicam quam brevissime.

---

§ De Methodo.

§. 1. **Q**UI de Methodo agunt in Logica, duas species discursus statuunt.

1. *Argumentationem*, quæ discurrit *inferendo*; 2. *Methodum*, quæ *ordinando*. Est autem Methodus, talis dispositio partium alicujus disciplinæ, ut integra facilius discatur. Estque duplex. 1. *Inventionis*, quæ disciplinæ præcepta invenit; 2. *Doctrinæ*, quæ tradit. Prior procedit a sensibilibus, & singularibus, quæ sunt *nobis notiora*, ad intelligibilia, & universalia, quæ sunt *notiora natura*: posterior, contra.

Methodus Doctrinæ duplex est. *Perfecta* ἀπομαλινή; & *Imperfecta*, ἐξωτερικὴ. Perfecta rursus, vel *Universalis* est, qua integra disciplina, vel *Particularis*, qua aliqua disciplinæ pars docetur. Utraque duplex est.

I 2

I. Com-

1. *Compositoria* sive *Synthetica*, quæ inservit disciplinis Theoreticis; & a notione *Subiecti* incipiens, principia ejus & species investigat, donec a summo genere in ista disciplina perveniat ad infimam speciem.

2. *Resolutoria* sive *Analytica* quæ inservit disciplinis Practicis; & a notione *Finis* incipiens, subiectum, & tandem media investigat.

Regulæ Methodi generales hæ sunt. In tradenda disciplina 1. Nihil desit aut redundet. 2. Singulæ partes inter se consentiant. 3. Nihil tractetur quod non sit subiecto aut fini homogeneous. 4. Singulæ partes aptis transitionibus connectantur.

5. Præcedat in docendo sine quo alterum intelligi non potest, ipsum vero sine altero potest.

Regulæ particulares hæ sunt. 1. Unitas scientiæ pendet ab unitate subiecti; unitas disciplinæ practicæ ab unitate finis. 2. Magis universalia præcedant minus universalia.

Methodus *imperfecta*, *cryptica*, arbitraria & popularis est, sive *Methodus Prudentia*. Hæc fere Logici.

§. 2. In

§. 2. **I**N tradendis disciplinis suis Mathematici hac utuntur methodo. 1. *Vocum significationem* constituunt: h. e. *Vocabula artis* suo quodque loco sic definiunt, ut legem sibi statuunt iis nusquam uti, præterquam in eo sensu quem explicat definitio. 2. Definitionibus subjungunt *Axiomata* quas & *κοινὰς ἐννοίας* vocant; h. e. ef-fata sponte perspicua, quibus in decursu operis utendum vident. 3. Posthæc ad-jiciunt *Postulata* quæ ad praxin spectant; suntque per se certa & evidentia; quæ proinde sine probatione concedi suo jure *postulant*. 4. Hisce positis, propositiones demonstrant; ordine, &, quoad fieri potest, affirmative: una lege contenti, ut, quicquid demonstratum eunt, ex ante datis vel probatis manifestum faciant. Cætera in quibus methodi præceptores multi sunt & odiosi, non morantur.

Mathematicorum methodum in cæteris artibus & scientiis si tenere non liceat, æmulari certe licet. Quo ad hanc quæque proprius accedit, eo cæteris perfectior, & ad docendum aptior videtur. Sed ad ea quæ docentur retinenda, nihil est utilius absoluti operis conspectu; in quo, ea quæ sunt ante, (extra ordinem fortasse) demon-strata,

strata, suis quæque in locis, h. e. servata
Logicorum methodo, reponantur.

¶ De Usu Logicæ.

Ex Appendice prima Logicæ *Sanderfoni*.

§. 1. **U**Sus Logicæ est in Commentatione, quæ *Genesis*, & Resolutione, quæ *Analysis* dicitur. A Genesi pendet, & intelligitur Analysis.

Genesis vel *Thema simplex* proponit; vel *Problema* argumentis discutit; vel integram disciplinam *Methodice* disponit.

Thema simplex tractatur explicando. Explicatio, est *Nominis* vel *Rei*. Nominis explicatur *ὀνομασία*, *συνομασία*, & *παρωναμία*: *Rei*, *Attributio*, & *Distributio*.

In *Rei* explicatione ordiendum ab attributis *essentialibus*; Genere, Differentia, &c. quæ sunt ita prosequenda, ut *essentialis rei definitio*, quamprimum poterit, habeatur. Tum sequatur distributio thematis in suas *Species* aut *Partes*; plerumque tantum nominandas. Succedant attributa thematis *non-essentialia*. 1. *Effecta*; ubi locus exemplis

plis opportunus. 2. *Comparata*; tam *Cognata*, quam *privative* & *contrarie Opposita*.

Geneseòs thematicæ exemplum vide apud Authorem p. 9.

Problema proponitur dupliciter. 1. *Integre* (& vocetur *Categoricum*) quum de utroque termino constat, & ambigitur utra pars contradictionis sit vera: exprimitur autem vel *Positive*, ut hoc, *Logica est ars*, & vocatur *Thesis*; vel *Interrogative*, ut hoc, *Q. An Logica sit ars?* & dicitur *Quæstio*. 2. *Diminute* (& vocetur *Disjunctivum*) cum expresso termino uno, ambigitur de reliquo: exprimitur fere ad modum *Thematis*, ut hoc, *De Principio individuationis?* Interdum plenius & *disjunctive*, ut hoc, *An Materia sit Principium Individuationis? an Forma, Accidens vel aliquid aliud?*

Genesis Problematica est vel *Solitaria*, vel *Socia*. *Solitaria* tres sunt partes. Παράλογον, præparatio quæstionis. Κατάλογον, probatio veritatis. Αναλογον, dilutio objectionum: quibus ex abundantia accedant, proœmii loco Προλογον, de gravitate & occasione disputationis; & epilogi vice Επισλογον, complectens summam disputationis, cum

corollariis inde emergentibus. *Exemplum vide apud Authorem p. 31.*

Tractatio problematis *Socia* est, cum instante Adversario disputatur. *Scholastica Disputationes* leges, ut satis notas, prætereo.

In *Genesi Methodica* continentur *Præcognita & Systematis partes*; in instrumenta- libus, *Ufus*. Præcognitis comprehenduntur disciplinæ nomen, genus, ordo, differentia, subjectum, finis, subjecti objectique notatio. Quibus habitis, *Systēma* per *Partitiones* instituitur ut, per *Subpartitiones* continuatur.

Præcognita autem, & systematis partes, ususque, tractantur 1. *Per principia*; h. e. definitiones, divisiones, & axiomata. 2. *Per commentarios*; ubi *methodus* declaratur, & defenditur; *præcepta* explicantur; *Testimonia* allegantur; *exempla* proponuntur; *exceptiones* notantur; *dubia* solvuntur. 3. *Per quæstiones*; quæ sunt nobilior propositionis materia, & pertinent ad *Genesin* problematis *sociam*.

§. 2. **A** *Nalysis* habet tria præcognita.
1. *Argumentum* sive materiam textus; quod considerat ejus genus, conditionem, & sedem ἐν τῷ κ. κλψ. 2. *Causam*,
sive

sive efficientem principalem, quæ est autor: sive impulsivam, quæ est occasio scribendi. 3. *Adjuncta*; quæ sunt utilitas, dignitas, & jucunditas.

Analysis est vel *Simplex*, quæ resolvit Propositionem, aut Syllogismum; vel *Methodica late*, quæ longiorem tractatum. Ea rursus est *Thematica*, *Problematica*, vel *Methodica stricte*.

In Analyfi Thematica, *Thema principale* investigetur, & constituatur; *Termini* thema explicantes eruantur; & Logicis intentionibus notentur; & amplificantia accurate secernantur ab explicantibus.

In Analyfi Problematica, *problema* principale eruatur; *termini* explicentur; *conclusiones* quibus autor sententiam suam complectitur, proponantur; *argumenta probantia* in certas classes digerantur; & eorum loci indicentur; una cum Syllogismis unde formantur; *objectionum solutiones* ostendantur; *corollaria* proponantur.

In Analyfi Methodica stricte, *præcognita disciplina* indicentur; *partitio textus* fiat methodice; *præcepta* a commentariis & quæstionibus accurate distinguantur; *connexiones* partium notentur.

Quæ-

Quæstionum Logicarum determinatio.

§. I. **Q**uæstio Logica est, in qua de veritate doctrinæ Logicæ *quæritur*. Omnis veritas suos habet limites; nihil enim tam *verum* est, quin idem, si perperam intellexeris, sit *falsum*. Nequa igitur ex quæstione laxè nimis accepta fraus fiat, intra certos *terminos* claudenda est, citra quos sit vera, uti hic in perpaucis exempli gratia factum, *determinari* dicitur Quæstio.

I. *Logica est Ars.*

Non *manualis*, qualis illiberalium; sed *mentalis*, qualis eruditorum: Non versatur circa materiam *externam*, (puta lignum, ferrum) sed *internam*, (nempe secundas intentiones) nec opus aliquod *extra* edit, ut sutor calceum, sed operationes *intra* artificem terminat. *Scientia* cum dicitur, sumitur ea vox non *strictè*, pro una habituum specie cæteris contradistincta, sed *large* pro omni certa cognitione; habet quidem Logica, quod Scientiæ est, conclusiones *certainas*, sed non, ut illa, de *subiecto necessario*: veritates a suis causis demonstrat,

monstrat, sed ultra earundem contemplationem pergit ad praxin.

2. *Voces significant conceptus.*

§. 2. **S**unt signa conceptuum non *suppositiva*, neque enim pro iis, sed pro rebus substituuntur; sed *manifestativa*, illos enim indicant. Sunt signa, non *naturalia*, neque enim ex naturæ vi; sed *arbitraria*, namque ex instituto hominum significant. Quod voces proferamus, est a *natura*; quod per eas conceptus indicemus, est a *pacto*. *Primario*, & *immediate* significant conceptus loquentis; *secundario*, & *mediate* res conceptas. Intellige tamen voces, non *ambiguas*, quæ audienti aliud repræsentare possunt, quam quod concipit, qui loquitur; non *mendaces*, quæ aliud indicant quam quod revera concipit; sed *certas*, quæ aliquid determinate significant, & *moraliter veras*, quæ cum mente loquentis consentiunt.

3. *Datur Universale, quod est unum aptum predicari de multis.*

§. 3. **D**atur Universale, non *ante singularia* revera existens, quod Ideam vocant

vocant Platoniam; sed in *singularibus existens*, ut humana natura in Socrate & Platone. Quicquid existit *per se*, & *immediate*, est singulare: existit vero & universale *per aliud* & *mediate*. Datur in rerum natura *universale materiale*, natura scilicet communis in singularibus sparsa: Datur in nostro intellectu *universale formale*, eadem natura a singularibus abstracta. Universale est unum, non *numero*, ut Socrates; sed *nomine* & *definitione*, ut homo: non *entitate*, sunt enim Socrates & Plato duo entia: sed *conformitate*, sunt enim similia. Universale materiale est *actu commune*, *potentia unum*, quia natura in multis actu sparsa potest ab intellectu abstrahi, & considerari ut una; universale formale est *actu unum*, *potentia commune*, quia natura a multis abstracta, & eatenus una, iisdem denuo potest tribui, tanquam omnibus communis. Universale prædicatur de multis non *equivoce*, secundum nomen tantum, sed *univoce*, secundum nomen & rem; non in *abstracto*, sed in *concreto*; neque enim vere dixeris Socratem esse *humanitatem*, sed *hominem*.

4. Ge-

4. *Genus prædicatur de Specie differentibus in quid.*

§. 4. **I**Ntellige quæstionem non de *vocibus* sed de *rebus*; non in actu *signato*, sed in actu *exercito*; neque enim signum de signo dicitur, h. e. vox de voce, ut *species est genus*; sed res in qua exprimenda *exercetur* vox una, de re, quam exprimit altera; sic animal (quod est genus) prædicatur de homine (qui est species) Non de *notione Logica*, sed *natura Physica*; non *formaliter*, sed *materialiter*; non de intentionibus *secundis*, sed *primis*; quæ omnes distinctionumculæ tantundem valent, nihilque aliud indicant, quam quod natura generica affirmetur de specifica. Genus prædicatur in quid non *complete*, sed *incomplete*, neque enim totam speciei naturam exprimit, sed partem: non *distincte*, sed *confuse*, neque enim partem discretivam, sed communem.

5. *Totum genus conservatur in una Specie.*

§. 5. **G**eneris natura *realis* vel *physica* conservatur in una specie, si enim nullum existeret animal præter hominem, integra foret animalis ratio; natura

K

tura *intentionalis* vel *notio Logica* non conservatur, si enim nullum aliud nec esset, nec fieri posset, non de pluribus aptum foret prædicari animal. Totum *genus* est in una, nihil enim continetur in animali natura, quod non in humana; totum *generis* non est; quia non ita in homine sit animalis natura, ut non etiam sit in bruto.

6. *Differentia non est accidentalis.*

§. 6. **D**ifferentia, quatenus est *quale quid*, naturam qualitatuum, h.e. *accidentalem*, assequitur; quatenus speciei perficiendæ inservit, est ejusdem *de essentia*. Ita, *absolute* spectata, & in ratione *predicamentali*, potest esse *accidens*; *relative* tamen, & ad modum *predicabilis*, est *pars speciei constitutiva*. Differentia generi, quod dividit, *accidentale* est & fortuitum, speciei, quam constituit, omnino *necessarium*: quippe *esse rationale*, non *animali* essentialiter convenit, sed *homini*.

7. *Proprium non potest separari.*

§. 7. **N**on *re, vere, & physice*, sed *ratione, mente, & logice*; neque enim
tri-

triangulum potest esse, cujus anguli non sint æquales duobus rectis, potest tamen concipi non concepta hac angulorum ratione. Non potest separari abstractione *negativa, composita, & per secundam mentis operationem*, qua sc. proprium de subiecto negetur; potest separari abstractione *precisiva, simplici, & per primam mentis operationem*, qua sc. cogitato uno, non simul cogitatur alterum.

8. *Accidens adest & abest sine Subiecti interitu.*

§. 8. **N**on *pradicamentale*, quale est proprium, sed *pradicabile*, quale est accidens commune. Non *simul* adest abestque, sed *alternatim*: non *actu* adest semper, abestque, sed quod adest, *poterat* abesse, & vicissim. Absente nigredine, non amplius est Æthiops, manet tamen homo, cui accidit nigredo, quæ Æthiopi, qua tali, est de essentia. Mors & combustio, quæ subiectis suis videntur afferre interitum, non sunt accidentia *realia*, sed *privativa*; vel eorum subiecta non sunt homo, qui moritur, & domus, quæ ardet; sed materia, quæ non interit.

9. *Accidens non migrat de Subiecto
in Subiectum.*

§. 9. **I**dem *specie* migrat, non idem *numero*: idem est pallii, qui tacti parietis color, sc. albus, sed non una eademque utriusque albedo. Migrat de subiecto *denominationis*, non *inhesionis*; eadem cicatrix quæ nuper in vivo homine fuit, nunc est in cadavere, eidem tamen materiæ pertinaciter adhæret. Non migrat *sine* subiecto suo in aliud, *cum* eo potest commigrare; transit nigredo a calamo in manum, sed pariter cum atramento.

10. *Unius rei unica est definitio.*

§. 10. **U**nica *essentialis*, quia una essentialis; plures *accidentales*, quia varia, quæ *describi* possint, accidentia. Unius rei, *uno* modo consideratæ, est una; ejusdem aliter atque aliter spectatæ, alia atque alia. Una est *sensu*, *verbis* plures. Una unius generis, plurium plures, *realis* sc. & *nominalis*. Una in una scientia, in diversis diversæ; aliter hominem definit Physicus, aliter Metaphysicus.

11. *Omnis*

11. *Omnis Definitio est affirmativa.*

§. 11. **O**mnis *essentialis*, proprie dicta *Definitio*, solis ex *affirmantibus* vocabulis constat; *accidentalem*, sive *descriptionem*, possunt & *negantia* ingredi. *Ens privativum* definitur *negatione* habitus, declarando id quod *non est*; *positivum*, *affirmando* id quod *est*.

Definitio potest negare quoad *vocem* propter *Linguae inopiam*, quoad *sensum* tamen omnino affirmans: Brutum est animal vita & sensu tantum præditum: definitur vero ex genere & differentia, Animal *irrationale*; quia aliud vocabulum non suppetit.

Intelligenda est affirmatio *positiva* tantum, & *explicativa* vocis definiendæ; non *enunciativa* alicujus judicii, ita enim *propositiones* solæ affirmant, vel negant.

12. *Divisionis Membra sunt opposita.*

§. 12. **D**ivisio hæc non est *integri* in partes *integrales*, neque enim pes pedi, aut manus manui opponitur; sed generis in *species subjectas*. Opponitur species speciei, non quod una semper non

contineat aliam, sed quod non *precise eadem* sit cum alia. Totum dividitur in partes, quarum una *supponit* alteram; a qua tamen *differt*, per *adjectam perfectionem*. Animatum dividitur in vegetativum, sensitivum, & rationale, realiter a se invicem distincta; quorum tamen primum *continetur* in secundo, & utraque priora in postremo. Oppositio membrorum dividendum non est *materialis*, idem enim bonum & jucundum, & utile, & honestum esse potest; sed *formalis*, aliter enim est honestum, aliter utile, aliter jucundum.

13. *Quod predicatur de predicato, predicatur de Subiecto.*

§. 13. **I**ntellige prædicationem non *notionalem*, sed *realem*; genus prædicatur de animali, sed non de homine: Non *complexam*, sed *simplicem*: rationale & irrationale prædicantur de animali, non de homine. Non *tropicam* sed *propriam*; quadrupes dicitur de vulpe, non tamen de Herode qui figurate est vulpes: Non *particularem*, sed *universalem*; doctus de homine dicitur; sed non de Bavio, quia non de omni.

14. *Sub-*

14. *Substantia est prior Accidente.*

§. 14. 1°. **N**atura; Accidens enim a Substantia pendet, non autem hæc ab illo. 2°. *Dignitate*. Est enim substantia ens, accidens vero ipsius appendicula: Est igitur *simpliciter* dignior, potest tamen accidens *secundum quid* dignius esse, quia substantiam perficiat. 3^{io}. *Cognitione, distincta* scilicet & *perfecta*, ea enim non perspecta, minus accurate cognoscitur accidens: non *confusa & rudiore*; ita enim accidentia, quæ in sensus incurrunt, prius cognoscimus. 4to. *Tempore*, quod intelligendum de *generibus singulorum*, nulla enim est substantia quæ non suo accidente sit prior; non de *singulis generum*, unius enim substantiæ accidens alia substantia est prius.

15. *Substantia non suscipit magis & minus.*

§. 15. **P**er se, secundum esse substantiale; neque enim minus substantia est aut adulto infans, aut homine brutum: per accidens, ratione qualitatum, aliæ magis substantiæ, aliæ minus dicuntur. Sic aqua magis humida, minus calida est quam ignis.

K 4

Sub-

Substantia suscipit magis & minus, per accidentium *gradus*, quæ intendi possunt & remitti; non per *essentiam substantialem*; quæ in *puncto indivisibili* consistit. Alia substantia est alia *major, materialiter*, propter *quantitatem*; ut balæna multo; qui tamen æque Piscis est, *formaliter*, propter *substantiam*.

16. *Quantitatis nulla est Actio.*

§. 16. **Q**uantitas *per se, & primario* nihil agit, sed *materiæ* quam sequitur, *inertiam* imitatur: *per accidens, & secundario* agit, quia *qualitas* in *majori mole* est *operosior*. Non convenit illi *actio realis, & transmutativa*, non enim ut calor calorem, sic *quantitas* *quantitatem* producit; convenit *spiritalis*, agit enim in *sensus*, dum *speciem* sui in *sensorio* producit. *Intelligenda hæc de quantitate molis, sive extensiva, h. e. de magnitudine, non de quantitate virtutis sive intensiva, quæ alia voce est qualitas: de Mathematica, h. e. pura extensione, non de Physica, quæ cum motu, aliisque qualitatibus activis, semper est conjuncta.*

17. Re-

17. *Relata sunt simul Natura.*

§. 17. **N**on *transcendentalia*, & *secundum dici*, quæ relata dicuntur, cum revera non sint, ut scientia & scibile; sed *prædicamentalia*, & *secundum esse*, quæ ponuntur in hoc prædicamento, quia proprie sint relata, ut pater & filius. Hujusmodi relata non sunt simul quoad esse *absolutum*, sed *respectivum*: prior est Alexandro Philippus, sed non prius Philippus erat pater, quam Alexander filius: mortuo Philippo superstes fuit Alexander, sed ubi defuit pater, defuit & filius.

18. *Actio est in Patiente.*

§. 18. **E**st in *agente originaliter*, tanquam in principio, a quo fluit; est in *patiente subjective*, tanquam in subiecto, in quo terminatur. Actio denominat agens *extrinsece*, tanquam id a quo est; non *intrinsece*, tanquam id, in quo est. Actio *transiens* est in patiente, in quo recipitur: Actio *immanens* manet in *agente*; idem vero est & *patiens*. Ejusdem est actio, cujus potentia, nempe agentis, h. e. ab eodem *procedit*, non vero eidem necessario *inheret*.

19. *Con-*

19. *Contraria sub eodem genere maxime distant.*

§. 19. **N**on maxime distant *omnium*; magis enim distant quæ nec idem genus summum habent; magis contradictoria; sed maxime eorum, quæ in genere conveniunt. Distantia hæc non est *localis*, neque enim capillus *niger* a cuti *alba* loco distat; sed *naturalis*, est enim repugnans nigredinis, & albedinis natura. Distantia hæc non est maxima *positive*, quæ omni distantia est major; sed *negative*, quæ nulla est minor, sive qua nulla major. Non magis a frigore distat calor, quam a nigro colore albus, & tamen nihil magis ab altero distat, quam a calore frigus. Virtus a vitio maxime distat in genere *morum*; vitium ab extremo suo in natura *rerum*. Contrarios inter se avarum & prodigum dicet rerum indagator, quia ille minus, hic plus erogat: contrarios avarum & liberalem dicet morum præceptor, quia illum inter malos, hunc inter bonos numerat. Quorum autem maxima est contrarietas sive *Physica*, sive *Moralis*, eorum maxima erit in eodem genere distantia.

20. *Con-*

20. *Contraria se mutuo expellunt.*

§. 20. **N**on ex *diversis* subjecti partibus, potest enim, frigente pede, manus calefcere ; sed ex *eadem*, neque enim extremus digitus calet simul frigetque. Non, si in *gradibus remissis* fuerint; bene enim in aqua tepida conveniunt calor modicus, & frigus temperatum ; sed si in *intensis*, neque enim simul fervet aqua & frigescit. Non *ratione essentia*, neque enim calor totum frigus statim perimit ; sed *intensionis*, ejus enim vires minuit. Non *effective*, neque enim calor, sed ignis, tanquam causa *efficiens*, frigus aqua expellit ; sed *formaliter*, quia caloris & frigoris *forma* nequeant una consistere. Contraria non possunt a se invicem pati, ut expellatur alterum, per *receptionem*, ita ut calor frigus in se recipiat ; possunt pati per *corruptionem*, ita ut adveniente frigore, calor intereat.

21. *Syllogismus constat tribus terminis.*

§. 21. **V**oce & *explicite*, possunt plures paucioresve esse ; *sensu* & *implicite* sunt tres. Sunt in singulis propositionibus duo, ideoque in tribus sex ; sed
tres

tres tantum *diversi*, qui singuli bis ponuntur. In Syllogismo complexo, sive *sorte*, aut *hypothetico*, sunt plures: in simplici, puro, & categorico, tantum tres. Termini *large* sumpti tot sunt, quot *voces*: termini *strictè* sumpti, tot quot *voces categorematicæ*.

22. *Ex falsis non sequitur verum.*

§. 22. **F**ALSI præmissis vera conclusio potest *connecti*, non vero ab iis *inferri*. Potest *illas* sequi, h. e. post illas poni: non vero *ex iis* sequi, i. e. inde concludi. Vera est veritate *consequentis*, non veritate *consequentia*: præmissarum falsitas non impedit veritatem conclusionis, sed nec efficit; vera est, quæ falsas sequitur, sed non vere sequitur, quia non necessario. "Ἐκ μὲν γὰρ οὐτος ἀληθὲς τῶν ἐν τῷ συλλογισμῷ (h. e. neutra præmissa vera) τὸ συμπέρασμα ὁμοίως εἶναι ἀληθὲς, ὃ μὲν ἐξ ἀνάγκης. *Anal.* pr. l. 2. c. 4. t. 15. Ubi & causa hujus redditur, præmissas nempe, antecedentis rationem habere; conclusionem consequentis: sublato vero antecedente, seu negata præmissarum veritate, non tollitur consequens; (seu non negatur conclusionis veritas) sed nec ponitur.

ponitur. Conclusiones quas Aristoteles ibidem in singulis figuris a falsis præmissis deducit sunt veræ *materialiter* non *formaliter*, sive, ut ipse præfatur, ἐκ ψευδῶν ἐστὶ ἀληθὲς συλλογισμὸς, ὅλως ἂν δόηται, ἀλλ' ὅτι. h. e. concludere licet ex falsis *quod* verum est, sed non verum est, *quia* inde concludatur. Ex falsis potest inferri verum per *deductionem ad impossibile*, qua probatur nostræ assertionis contradictoria falsa, ideoque nostra vera; non *ostensive*, ita ut ex iis nostræ veritas *directe* ostendatur. Ex falsis positis potest verum per artem elici, ut in arithmetica regula falsi; ex falsis præmissis in Syllogismo positis non potest vera conclusio legitime deduci per regulas dialecticæ. In geometriis probationibus sumitur aliquando propositionis demonstrandæ contradictoria, ut ex ea, una cum aliis veritatibus, ipsa propositio demonstratur vera: animadvertendum vero, conclusionis vim non omnino a falsa deduci, sed ex assumptarum veritate aliunde probata, quæ cum falsæ isti vel aperte vel virtualiter contradicant, simul & ipsius destructivam vim perimunt, & conclusionem ipsam probant.

L

23. Sim-

23. *Simplici apprehensioni non accidit falsitas.*

§. 23. **A**pprehensio simplex non dicit rem esse alio aut alio modo; ideo neque verum neque falsum dicit: potest pro re una aliam concipere, idea tamen omnino conformi ad id quod concipitur. Qui proposita justitia liberalitatem apprehendit, recte liberalitatem concipit, quanquam justitia debuisset apprehendi. Ita *ratione sui* potius semper vera est apprehensio, *ex occasione* tamen, utpote quæ judicium dirigit, aliquando fallit. Aliud *vice alterius* concipit mens & quidem recte; aliud *esse aliud* judicat, sed falso. Qui solis bipedalis sibi ideam effingit, non fallitur quoad *primam mentis operationem*; fallitur quoad *secundam*, cum qualem conceperit solem, *judicaverit* esse bipedalem.

24. *Singularium non est demonstratio.*

§. 24. **S**ingularium *per se & primario* non est demonstratio; *per accidens & secundario*, quatenus includuntur in universalis, est. Quæ singulari sunt *communia* cum omnibus sui ordinis, possunt de eo demon-

demonstrari; quæ illi conveniunt, *qua tali*, non possunt. De singularibus *caducis*, qualia sunt sublunaria, nulla est Scientia; de *sempiterno*, qualis est Deus, est. Singulare est demonstratio *imperfecta*, rei sc. cognitio per suam causam; non vero *potissima*, qua demonstratur proprietatem convenire subjecto, quatenus ipsi. Petrus demonstratur esse risibilis, quia rationalis; hæc vero demonstratio non est potissima, quia risibilitas non convenit Petro, qua Petro, sed qua homini. De naturis *in uno solo individuo existentibus* (quales sunt sol & luna) datur scientia, non qua singularibus, sed quatenus possint in individuis multiplicari, h. e. quatenus sint universales.

Cum disputationibus præmitti soleant Suppositio & Oppositio, non abs re visum est utriusque exemplar subjicere.

An sensibus sit fidendum? Affr.

EAm animus cum corpore iniit societatem, ut quocunque ingenii acumine, quacunque idearum varietate instructus ultra familiares rerum imagines contendat, suam intelligendi cogitandique solertiam

L 2 a diu-

a diuturna sensuum consuetudine derivatam aperte satis fateatur: in eorum obstinate hæret vestigiis, ab iis tanquam a speculatoribus in alto collocatis continuo admonetur, eos rerum certissimos interpretes atque nuntios consulit. Videt nimirum quam vigiles & acuti undique agant excubias, videt quam fideliter, ubi certi quicquam assequi nequeunt, id semper caveant, nequid falsi adducant. Nonne enim, sive objectum suum longo nimis intervallo distitum, sive crassioris medii interventu obscurius perceperint, timide atque hæsitanter mentis aciem provocant? nonne suo quodam naturali iudicio de se ipsi dubitant? siquid sit jam in quo erratur, non id organi vitium, sed animi, est censendum. Cur enim tam dubia probabilitate captus est? quis ei imposuit, quis coegit falsum putare, quis iussit decipi? Quare videntur omnino operam ludere, qui id contra sensuum testimonia prolixè urgent, nempe plurima esse quæ eorum imbecillitas nullo modo attingit: non enim quærimus an omnia iis percepta sint, sed an illa, quæ profitemur eos sentire, recte sentiant. Et quid jam si oculos nostros fugiant tenuissimæ quædam particulæ? quorsum illa usque

que adeo jactata Galilæi perspicilla? O studiosos errorum artifices! qui tam diligenter se exercent, ut & sensus suos fallant, & ab ipsis fallantur, ideoque oculis suis renuntiant, quoniam pro musca non exhibeant elephantem. Unde autem jam demum intelligunt se fuisse deceptos? nimirum ex oculis; iis ergo vel imprudentes credunt, & incaute admodum arguunt oculatiores hi philosophi, dum sensuum ipsorum ministerio contra sensus utuntur, & eorum nobis obtrudunt testimonia, quorum negant authoritatem. Quantillum est enim quod sensibus concedunt? fatentur quidem ad vitæ usum non penitus ineptos, sed omnem iis scientiæ veritatisque acquirendæ facultatem eripiunt; si de arce ruiturum viderint saxum, cauti satis resilient, sed idem grave esse constanter negabunt; si inhorruerit hyems, igni se admovebunt, minime vero agnoscent calidum. Quod si adeo ab omni sensus authoritate abhorrendum sit, quomodo de rebus quæ ob oculos ponuntur certa quædam facimus judicia, de iis autem quæ remotiora sunt vix quicquam cogitando assequimur? de corporibus & figuris multa nobis evidentissime constant, & pauci eoque Sceptici

L 3

sunt,

sunt, ut hæreant secum nunquid sphaeræ interfit & triangulo: ubi autem de spirituum natura agitur, quibus versamur in tenebris, quo negationum cumulo obruimur, quam repente evadimus Academici, & non tam quid sint, quam quid non sint dicimus? frustra itaque sensibus obluatur ratio, necesse est eos studiorum socios, imo duces, adhibere: frustra contra nos urgetur, vel organi defectus, vel medii male dispositi, & remotioris objecti impedimenta; quasi ideo rationi ipsi reclamandum esset, quod quidam sint insani; ideo omnis animi scientia in dubium esset vocanda, quod quædam obscurius intelligat; eorum paucis atque mediocribus ignoscendum est erroribus, quorum beneficio tam præclara debemus veritatis indicia; & nos tum demum intellectui soli totos permittemus, cum & citharædum erudierit surdum, & cæcum geometram.

Sensibus non est fidendum.

TAm feliciter ergo cessit, Epicure, tua de voluptate sententia, ut veritatem etiam sensu metiendam statuas? sed faves tibi, prout soles, & tuo consulis otio:
lon-

longum est & laboriosum latentis naturæ causas aperire; tædet severis omnia rationum momentis expendere, quæ facilius veloci oculo percurras, & primo assequaris intuitu: quanquam suspicari possit malevolus aliquis eum, qui oculis adeo est acutis, nihil interim ulterius sapere, evanidas tantum umbras captare, & patienter decipi. Neque video sane cur tuam hanc perspicuitatem eousque mordicus teneas; cum fluctuet sæpe animus, & multa se ingenuè fateatur nescire, unde hæc sensuum tuorum impudentia? iisdem, opinor, ac tu sensibus utimur, intuemur solem, si ita vis, bipedalem, sed caute sustinemus assensum, & monenti paullo auscultamus rationi; vidit enim Ajax Agamemnona, sed occidit arietem; quique Junonem ante oculos habuit, amplexus est nubem. Cave ne ad te hæc pertineant; quam sæpe enim falsum, sæpe etiam nihil est quod sentis? quoties tibi, dum altum ubique est silentium, tinniunt aures? quoties noctem liberius agenti geminatur lucerna? & quid illi, quos tam fideles jactas, quibus vitam committis tuendam, in arce positi speculatores? dum tuta sunt omnia, dum inter tenebras securus versaris, mille discrimi-

num imagines adducunt, & vano animum terrore excitant; at si quod revera intenditur periculum, se plerumque excusatos habent, & vel alio avvocati, vel ab officio temporis brevitate exclusi sunt. Quousque somnolentis hisce nuntiis nostra decipietur credulitas? aut quando iis constanter fidendum esse statuemus? a rebus si longius sint disjuncti, variam incertamque speciem tenent, & similitudine falluntur; si propius accedant, perstringuntur, hebescent, stupent, nec minus in aperta luce quam in tenebris caligant. Sed quereris nos male omnia disposuisse, & ægre fers, sententiæ tuæ somniantium & furiosorum objici judicia; multa tibi postulas concedenda; concedimus; nulla non indulgemus effugia; contrahimus intervalla; sensus valentes sunt & sani, removentur omnia quæ obstant & impediunt; & quid jam fit? prius quidem hæsitabas paullum, imbecillius assentiebas, & ubi ad integram mentem revertebaris, revocabas judicium; jam vero firmam adhibes fidem, & eo magis falleris, quoniam tam obstinate credis te non falli. Quot enim occurrunt visa, tot tibi imponunt præstigiatores: stagnum intuenti, stabilis tibi videtur humor, & serena

serena aquæ facies, cum universæ interim particulæ tot rotentur vorticibus, ut nec concitator Oceanus, nec incertior fluat Euripus; miraris Dædali arte lævigatum ebur, nescius interea quam asperi ex hac parte emineant montes, in quam vastas altera subsidat cavernas; placet salsamentis condire epulas, atque in ventrem imprudens dimittis ficas & cultellos. Quin tu, vir sapiens, valedicas aliquando infidis hifce rerum nuntiis; suboleat tibi quid in te machinentur doli, tuum cautior sequere Democritum, nec, nisi extinctis oculis, veritatem speres coram intueri.

CON-

CONCLUSIO.

§. 1. **H**ABES, *Carole*, quod Te cupere dixisti, *Artis Logica Compendium*; multo equidem minus quam volebam perfectum; sed quale proficisci potuit a pectore, quo nullum ægrius duas curas admittit. Tute igitur, qui corrente prælo scriptum intelligis, inter negotia, multitudine pariter & diversitate infinita, festinato operi ignosces; nec mirabere si in eo multa reperiās, quæ vel concinnius dici, vel uberius explicari, vel commodius disponi poterant; multa etiam quæ secunda cura amputabit. Priusquam vero manum de Tabula, potes non inique postulare, ut cum in initio pauca dixerim de *Antiqua Logica*, quædam etiam de *Nova* hic in fine adjungam. Illa igitur, ut expediam quoad potero brevissime, sic habeto.

§. 2. **I**N Majoricæ urbe Palma quæ & ipsa appellatur Majorica, natus est *Raymundus Lullius* circa A. D. 1220. Adolescentia turpiter consumpta, pene quadragenarius rediit ad bonam mentem:
Tum

C O N C L U S I O.

Tum ad Saracenorum conversionem se accinxit; in eaque prosequenda multa mala perpeffus, ab iis tandem lapidatus dicitur A. D. 1315. unde Arragonensibus olim pro Martyre colebatur. Extitere tamen postea, qui Diaboli præceptore usum esse contenderent: deque hæretica ejus pravitate Papæ (ut sæpe alias) pugnancia decrevere. Diu igitur utrinque, sed frustra, disputatum est: nunc plerique Pontificii rem in medio relinquunt.

De Religione vero quicquid fecerit, novam Hæresin Logicam instituit; ad propagandam saltem Philosophiam, se miracula editurum pollicitus. “ Prodiit (inquit *Sanderfonus*) e media barbarie vir
“ magna professus *Raimundus Lullius*; qui
“ opus Logicum, quod specioso titulo insignivit *Artem magnam*, commentus est:
“ cujus ope pollicetur, trimestri spatio hominem, quamvis vel ipsa literarum elementa nescientem, totam Encyclopædiam perdocere; idque per circulos, & triangulos, & literas Alphabeti fursum
“ vorsum revolutas. Habuit & iste tamen
“ suos assertores, & sequaces; *Bernardum*,
“ *Lavinhetam*, *Cornelium Agrippam*, *Paulum*
“ *Schalichium*, *Petrum Gregorium Tholasa-*
“ *num*,

C O N C L U S I O.

“ *num, Jordanum Brunum, & paucos alios.*
 Nunc vanissimæ Artis (ut intelligas non
 fuisse vitalem) pene ipsa obsolevit memo-
 ria: qualis autem fuerit, si cognoscere cu-
 pias, & abundes otio, Summam ejus ex-
 hibet *Gassendus cap. 8. De origine & varie-*
tate Logica; magis perspicuam, & exem-
 plo (quod *Gassendus* non dedit) illustra-
 tam, *Alstedius Encyclopædia tom. 4. sect. 17.*
 “ Insignem ejus vanitatem luculenter o-
 “ stendit *Keckermannus tract. 2. Pracog. Log.*
 “ *cap. 2. §. 39.*

§. 3. **C**irca A. D. 1450. floruit *Lauren-*
tius Valla; A. D. 1465. mortuus.
 Diligens Latinæ linguæ instaurator; suæ
 tamen (ut videtur) eloquentiæ nimium
 confusus. Quem ne ausum mireris his tem-
 poribus contra Aristotelem scribere, idem
 eodem seculo *Constantini Donationem* scri-
 pto edito refutavit. Hujus incepti pœnas
 dedit, abjurata Hæresi, per Cœnobium vir-
 gis cæsus, flammisque ægre per Alphonsum
 regem ereptus: alterius imitatores habuit
 quamplurimos, qui relicto Aristotele, suam
 quisque Logicam edidere; *Rodolphum Agri-*
colum, A. D. 1480: Philippum Melancthonam,
1525: Ludovicum Vivem, 1531: Franciscum
Title-

C O N C L U S I O.

Titlemannum, 1533: Petrum Ramum, 1543: Hieronymum Cardanum, cum sexcentis aliis.

§. 4. **C**Æteris vero omnibus existimatione ne præluxit *Petrus Ramus*; qui in Veromanduis natus A. D. 1515, iniquitatem fortunæ suæ, & familiæ, utcunque nobilis, paupertatem vicit industria. Quippe aliquot annis, quasi Cleanthes alter, interdum labore victum tolerabat, ut per noctem studiis vacaret. Mathesin in *schola* primum *Pralensi*, post, in *Auditorio Regio* cum laude professus, tandem Mathematicam professionem Ipse instituit, & e suis redditibus luculento stipendio dotavit. Religionem Pontificam aspernatus, philosophiam quoque scholasticam contempsit; quam cum paulo liberius incesset, ne ipsi quidem pepercit Aristoteli; unde graves illi controversiæ cum *Jacobo* præsertim *Carpentario*: quarum memor ille bipedum nequissimus, A. D. 1572, cum in *Parisiensi Laniena*, latentem *Ramum* invenisset, etiam post depensam pecuniam, e fenestra præcipitem dedit, multis ante vulneribus confossum.

Intercesserunt *Ramo* simulatescum multis aliis, *Goveano* autem & *Perionio* præter

M

cæteros,

C O N C L U S I O.

cæteros, ob eandem causam; verum apud plerosque ejus Logica magnam gratiam, novitate, & sermonis nitore colligebat: nunc ætatem non fert; ejusque fama magis indies magisque atteritur. “ Nam in ea
 “ multa sunt (inquit *Sandersonus*) quæ eru-
 “ ditis merito displicent: ut 1°. *Innovatio*
 “ *terminorum Artis, & rejectio* vocum jam
 “ diu receptarum in scholis Logicorum;
 “ 2°, *Mutilatio Logica multiplex, quam Ra-*
 “ *mei* limitibus nimium angustis definie-
 “ runt, & partibus quibusdam integris spo-
 “ liarunt; 3°, *Explicatio Usus Logica ex*
 “ poetarum & oratorum scriptis, qui ta-
 “ men res Logice non tractarunt, sed exo-
 “ terice; 4°, *Præscriptio unica Methodi* ubi
 “ que adhibendæ, ejusque nimium exilis
 “ & morosæ, qua disciplinas omnes tradi
 “ volunt, per definitiones tantum & dichotomias. Sunt & alia plurima, qua vitia,
 “ qua defectus, in *Rameis*, justa reprehensione dignissima, quæ accurate & graviter prosequutus est *Keckermannus tract. 2.*
 “ *Præcog. Log. cap. 4. per totum.*

Rameæ vero Logicæ compendium apud *Gassendum* invenies, capite nono libri supra laudati.

§. 5. De

C O N C L U S I O.

§. 5. **D**E ipso igitur *Ramo* nihil amplius dicendum. Sed operæ pretium est audire quid existimet idem *Sanderfonus* de insignibus quibusdam *Systematicis*: qui ad *Ramum* valde accedunt.

“ Produxit (inquit) novissimum seculum
 “ nonnullos Logicos, qui media quadam
 “ via Peripateticos inter & Rameos ince-
 “ dere gestierunt. Invehuntur ipsi palam
 “ in Rameos, laudant Peripateticos: sed
 “ tamen in systematibus suis Logicis Ra-
 “ mei magis sunt quam Peripaterici. Nam
 “ & terminos receptos in Peripatetica scho-
 “ la immutarunt, & luxuriant nimis in
 “ methodo; dum sic omnia minuatim in
 “ frustra dividendo & subdividendo con-
 “ cidunt, ut succum rerum & substantiam
 “ interea amittant. *Philippo-Ramei* hi dici
 “ possunt, vel *Systematici*; quorum præci-
 “ puus est *Keckermannus*: quem insequuti
 “ (non passibus æquis) *Timplerus*, *Alstedius*,
 “ & alii nonnulli. Habet ille usum suum,
 “ sane magnum & perutilem; sed iis qui
 “ iudicio sunt maturo, & probe subactō
 “ in schola Peripatetica. Qui enim illius
 “ viri scripta cum scholasticis, delectu fa-
 “ cto *terminorum & methodi*, dextre conjun-
 “ gere poterit; is mea sententia in omni

M 2

philo-

C O N C L U S I O.

“ philosophia utilissime versabitur. Opta-
 “ rim tamen ut minus tereretur *Kecker-*
 “ *mannus* in manibus juventutis : qui sunt
 “ assuefaciendi potius terminis Peripate-
 “ ticus, ac methodo simpliciore instituendi;
 “ nec tantum pollent judicio, ut norint
 “ inutilia ab utilibus secernere.

§. 6. **I**Nter Novæ Logicæ conditores *Ve-*
rulamium quoque & *Cartesium* nu-
 merat *Gassendus* ; utriusque item Logicæ
 Compendium exhibere profitetur. At *Car-*
tesius de instauranda Logica ne per som-
 nium quidem suum cogitavit ; quin videtur
 potius philosophiam moliri quæ Arte Lo-
 gica non utatur : eodem fortasse animo quo
 scribendam censuit sine Demonstratione
 Geometriam. Longe alia *Verulamio* mens ;
 cujus *Organon* cum Aristotelico nihil habet
 commune præter unum nomen. Negat
 Vir eximius Syllogismo opus esse ad eam
 rem quam parat, ad instituenda scilicet
experimenta ; neque vero Aristotelis Logi-
 cam non probat, sed in præclaro opere *de*
Augmentis Scientiarum sæpe laudat. In ea
 tamen aliquid, ut in cæteris fere Scientiis,
 desiderat ; duas præsertim res ; quarum
 unam præeunte Aristotele : 1. *Artem inve-*
niendi

C O N C L U S I O.

niendi & perlustrandi scientias; 2. (Quod notasse dicit Aristotelem, sed nullibi prosequutum) Quales demonstrationes ad quales materias, sive subjecta applicari debeant; ne quis vel demonstrare postulet oratorem; vel geometram ferat probabiliter tantum differentem. Sed hoc postremum satis est si monuerit Logica; doceri enim, nisi tota doceatur Encyclopædia, prorsus nequit. Porro, Logicæ Officium non est invenire artes, præsertim (quas Ille nominat) mechanicas; sed juvare eum qui inventas, quas vocant liberales, vel docere cupit vel discere. Hoc unum proficitur Logica; & abunde præstat.

§. 7. **M**ittamus igitur hos duos quibus nulla nobiscum res est, quidque ipse præstiterit *Gassendus* in Nova sua Logica quæramus, quidque Autor ille *Artis Cogitandi*, cujus de opere tam multa, & tam præclara narrantur.

Natus est *Gassendus* A. D. 1592. Cam-potercerii in agro Gallico Dinienſi. Adolesceas annorum 16, Rhetoricam publice docuit; & imberbis adhuc Philosophiam: Juveni displicere cœpit Aristoteles, ut placeret Epicurus. Factus est Matheseos Pro-

M 3

fessor

C O N C L U S I O.

feffor Regius A. D. 1645. Professionem postea reliquit, valetudinem causatus. Admoverat eum huic muneri Cardinalis *Alphonsus, Armandi Richelii* frater: *Armandus* ipse vel neglexit hominem, vel nescivit potius, quia maluit latere. Nam & Epicuri mores, quoad Christiano licuit, imitatus est; parvo contentus, jucundus, innocens, probus, & infeliciter Philosophatus. *Institutionem Astronomicam*, & nonnulla Philosophica, aliaque quædam Ipse edidit; plura moriens A. D. 1655. amico suo *Monmorio* legavit: cujus auspiciis, universa *Gassendi* opera A. D. 1658. Lugduni in Gallia prodire.

De Autore *Artis Cogitandi* nihil habeo dicere, præter ea quæ interpretationi Latinæ sunt præfixa: conversum scilicet librum e Gallico tertium recognito, quem scripsisset Jansenista aliquis, qui nomen suum premebat, ut præluderet bello contra Protestantes ab iis postea indicto.

Jam, in *Gassendum* quadrat quod de magistro ejus Epicuro dixit Cicero; ut Democrito ille, ita hic Aristoteli *adjicit perpauca mutans; sed ita, ut ea quæ corrigere vult, mihi quidem depravare videatur.* Condonemus ei cætera, si in parte tertia de Syllo-

C O N C L U S I O.

Syllogismo bene rem gesserit : sed ille postulat in figura prima Aristotelis primo transponi præmissas, quo terminus scilicet medius locum medium obtineat, quod & ipsum voluisse Aristotelem, solus mortalium vidit. Porro, secari hanc figuram in duas, *coherentem & dejectam*, h. e. affirmative & negative concludentem; utriusque vero tres modus statui, *generalem, particularem, & mixtum*; particularem vocat, quem nos barones *expositorium*, acutus Ille vidit a generali suo esse diversum.

Hisce positis, rem confectam arbitratur: quæstioni enim cuilibet probandæ modum unum assignavit; quis est ille tam insatiabilis disputandi ardor qui admittat plures? Sunt plures, inquit: fatetur: sed figuras duas Aristotelis ad primam reduci docet; quodque latuit profecto Aristotelem, *Baroko & Bokardo ad Ferio*, hunc in modum *ostensive*.

Syllogismus in Baroko: *Omnis gemma est lapis; Aliquod animal non est lapis; ergo, Aliquod animal non est gemma.* Minor convertatur simpliciter; & ex particulari fiat universalis; major contra ex universali particularis; sic enim fiet (inquit) com-

M 4   *pensatio;*

C O N C L U S I O.

pensatio; tum conversa conclusione, efficietur negativus mistus hujusmodi: *Aliqua gemma, est lapis; Nullus lapis est animal; ergo, Aliqua gemma non est animal*; jam, conversa hac conclusione, redibit prior quam volebas, quatenus nulli bono ante convertisti.

Sed hoc non necesse est quando reducitur Syllogismus in Bokardo. v. g. *Aliquis homo non est lapis; Omnis homo est animal; ergo, Aliquod animal non est lapis*. Fiet enim negativus mistus hujusmodi: *Aliquod animal est homo; Nullus homo est lapis: ergo, Aliquod animal non est lapis*.

Et ne Te conturbet (inquit) quod in utroque exemplo præmissa particularis in universalem convertitur; est enim negativa; nihilque certius aut clarius, quam, *Si aliquod A non est B, ergo Nullum A est B*. Præterea, præmissa reliqua ex universali particularis facta est; atque ita *Fit compensatio*.

Vidit insuper Vir acutus, contra quam sentit Aristoteles, in figura ejus secunda affirmative interdum concludi. Valere enim hunc Syllogismum: *Ars est collectio præceptorum ad certum finem tendentium; Rhetorica est collectio &c. ergo, Rhetorica est Ars*:
nam

C O N C L U S I O.

nam reduci posse ad primam nullo inquam modo, nam in prima est. Cum enim medius cujusque Syllogismi debeat distribui, hic autem medius in minore distribui nequeat, in majori igitur distribuitur; ejusque propterea subjectum est: affirmantis enim cujusunque prædicatum non distribuitur.

Plura non adjicio, quia Virum sane eruditum nihil horum sentire arbitror; sed vidisse isto modo dicendum, si fideliter exprimere vellet Epicurum, omnium omnino mortalium a Logica maxime alienum.

§. 8. **D**E *Arte Cogitandi* dicam primo ipse Author quid existimet. Profitetur se “ea potissimum collegisse quæ Ju-
“dicio nostro formando aptissima videban-
“tur; hunc esse præcipuum hujus operis
“scopum; quamvis multa nova (sed non
“sua) inseruerit, quæ & mole maximam,
“& utilitate forsan præcipuam operis par-
“tem faciunt: quo in numero *Geometrica*
(opinor) habet & *Theologica* quæ ubique
fere admiscet. “E vulgaribus Logicis
“transtulisse omnia quæ revera sunt uti-
“lia; & (ne quid desiderent Studiosi)
“quædam etiam parum utilia. Addidisse
“*Rhe-*

C O N C L U S I O.

“ *Rhetorica* quot in aliis libris qui *Rhetorica*
 “ ex professo docent, frustra forte
 “ quæsieris: *Physica*, *Ethica*, immo *Meta-*
 “ *physica* omnia ferme quæ sunt scitu neces-
 “ saria. Denique, quamvis omnia quæ ut-
 “ cunque oportet discere hic non reperian-
 “ tur, vere nihilominus affirmari poterit,
 “ omnia haberi quæ memoriæ mandare, &
 “ ad usum servare conveniat.

Quid igitur restat (inquies) nisi ut ab-
 jectis omnibus aliis, hunc unum librum
 devoremus? Ego vero neminem deterreo;
 sed fateri cogor vix aliquid mihi molestius
 accidisse quam ut eum perlegerem. Nam
 abundat declamationibus, plerumque otio-
 sis, semper arrogantibus: aliena sic vitu-
 perat author, ut præter *Cartesium* & *Pascha-*
lium, quorum scrinia compilavit, vix quen-
 quam nominet sine contumelia: quæ pro
 suis obtrudit, fastuose omnia quasi Ex Ca-
 thedra pronuntiat: quæ a scholis mutua-
 tur ita dicendo obscurat, ut qui præcepe-
 rit omnia quæ dicit, ægre tamen intelligat
 quid velit dicere. Tum & illa in scholis
 tritissima, & nemini obscura, (*Conversionis*
 e. g. & *Syllogismorum regulas*) tanto moli-
 mine aggreditur, atque ita sudat explican-
 do ut si ruenti mundo succurreret; tam
idoneus

C O N C L U S I O

idoneus interim huic operi, ut *Argumentum Syllogismo* prorsus quid intersit nesciat.

In librum suum *Theologica* quasi obtorto collo pertraxit, ut posset Protestantibus convitiari: quamvis in eos nihil nisi *Fallacias* intendit; ut exemplis pluribus demonstratum est, in initio Interpretationis Latinæ.

Iu *Euclidem* involat, miser qui tam nihil scit in Geometria, ut (in *Dissertatione secunda*) putet se lectorem demereri hac (arcana scilicet) Chiliogeni proprietate patefacta, quod omnes ejus anguli, 1996 rectis sunt æquales: quasi nesciret aliquis qui novit 32. e. 1. Cujuscunque rectilinei omnes simul angulos bis tot rectos valere demptis quatuor, quot sunt latera figuræ.

Euclideam *Anguli definitionem* non probat; suam itaque substituit pro definitione concionem. Vide p. 284. Tum concussis alis, *Hec* (inquit) *definitio tam clara, tam viride, & quæ sequuntur*. Sed (ut omittam cætera) quid stupidius quam quod Ille postulat, in 8. def. e. 1. partem circuli *proportionalem* nominari? etiam cum *Proportio inequalitatis* sit? ab *Euclide* denique, qui de ea nihil censuit dicendum, immo dicere
non

C O N C L U S I O.

non potuit, donec ad elementum usque quintum pervenisset ?

Displicet illi *Rationis definitio*, quam Euclidem dedisse credidit, Ipse ab Interprete accepit. Eam enim definit *Euclides* διὰ με-
 γαλῶν ὁμογενῶν ἢ καὶ πηλικότητα πρὸς ἄλλα non
 πινὰ sed πινὰν ἔχον· quod notavit & explicuit
 in Arithmetica sua *Wallisius*, multis ante
 annis quam hic noster scribere cogitaret.

Sæpe alias exagitat Euclidem ; quod fe-
 rendum erat forsitan, si simul emendasset.
 Sed in *parte quarta c. 10.* defendentibus
 eum Geometris *toto capite nono* frustra la-
 cessitum, nihil amplius respondet, quam
sentire Se, scribi posse Geometriam, quæ iis
 omnibus vitiis (immo & virtutibus) ca-
 reat, quibus scatet Euclides. Quin Tu ta-
 lem (si haberi poterit) ab hoc homine ne
 expectes ; non daturus est Ille Geometriam
 nisi huic Logicæ Gemellam.

§.9. **A**Rristotelem multo indignius quam
 Euclidem habet: Huic enim for-
 tasse nihil debet, a quo nil didicit ; per Il-
 lum se fatetur profecisse. *Ex illius* (inquit)
Analyticis, quamvis pro confusis traducantur,
illud omne desumptum est quod de Regulis Lo-
gicis scitur. At si hoc verum, Huic obsecro
 quid

C O N C L U S I O.

quid relictum est? quem si audias se & sua prædicantem, non solius Logicæ sed totius Philosophiæ & Matheſeos inventorem loqui putes? Prorsus unum quod assidue facit pro terminis utiliter receptis, novos minusque aptos fabricari; quo fit, ut in toto opere vix aliquid novi reperiās quod ad Logicam proprie pertineat, præter novum loquendi modum. Fallit me fortasse nimius amor Aristotelis; quare cupio refelli; novumque illud, quod me hætenus deprehendisse nego, ubi lateat doceri. Nam *Principium* illud *generale*, quod tantopere ostentat Cogitator, *cujus ope dijudicat scilicet omne genus Syllogismos, sine ulla reductione ad Modum & Figuram*, plane nihil amplius docet quam quod omnes docuerant Scholastici, *Bonum* nempe *Syllogismum regulari per Dictum de Omni & Nullo*. Inspice sodes hoc dictum *Compendii Tui pag. 42.* & ostende quid dicat amplius hæc Regula, *Boni Syllogismi premissa altera continet conclusionem, idque reliqua ostendit.*

Jam, cum ex hac regula cæteræ omnes ad Syllogismum pertinentes deduci & demonstrari possint, ineptus ille Aristoteles deduxit eas & demonstravit: sicut ineptus Euclides cum principia sua posuisset, Pro-

N

posi-

C O N C L U S I O.

positiones insuper adjecit; quanquam ex principiis & se invicem essent omnes demonstratæ. Quanto rectius hic noster? qui *Principio unico* confusus, omnes quæ exinde manant regulas contemnit? Quem si roges tamen, ut *ex hoc Principio* Syllogismum aliquem quem repudiat, esse probet illegitimum, vel utetur iis regulis, vel tacebit. Si porro roges, ut ostendat legitimum in *Modo imperfecto*, esse huic principio congruentem, nec tamen faciat quod cæteri, qui fatentur se Reducere ad primam; nec dicit Ipse, nec dicturus est aliquis qui *ex hoc tantum Principio* Syllogismum dijudicet. Dico *ex hoc tantum Principio*, non ut excludam solertiam naturalem quam in eo postulat hic noster qui utatur principio suo; quanquam hoc non docentis est, sed optantis; sed ne confugiat Cogitator ad Principium aliud, a se non positum, qui hoc unico se contentum profitetur. Nam ex alio principio (saltem aliis) omnes Syllogismi regulas deduci, & sine *Reductione* demonstrari posse ostendimus *Lib. i. cap. 3.* Verum (quod ibidem monuimus) *Idem aliter & melius demonstrat Aristoteles* ex hoc Principio. Retinenda enim est *Reductio*; quod & *exercitationem* habeat per se jucundam

C O N C L U S I O.

cundam & acuat juvenum ingenia, & ostendat quam angustis limitibus toto illa Discurrendi facultas concludi possit.

Dies me deficeret si vel numerando percererem reliqua quæ in Arte illa Cogitandi probare non possum. Neque vero idcirco postulo ut ea non legat & probet alius: unum peto, quod utinam impetrare possem, ut si erro, tacenti mihi liceat hoc meo frui errore. Nam mihi quidem nihil est molestius quam aliena redarguere, quæ, si mentiri possem, malo laudare. Sed ut finem aliquando faciam, Tibi *Carole*, cæterisque Tui similibus, Apostolicum illud commendo, *Probate omnia; quod bonum est retinete*. Erit fortasse aliquis qui mecum sentiat; quod Cæteros quanto melius intellexeris, tanto pluri⁹ Aristotelem facies.

F I N I S.

6

